

FARAGÓ DÁVID

MIHÁLYPÉTERHÁZI ORMÁNYI DEMETER SÁROSI ALISPÁN
ÉLETÚTJA
(VÁLTOZÁSOK SÁROS VÁRMEGYE MŰKÖDÉSÉBEN 1556–1570)*

Bevezetés

A Sáros megyében a XVI. század közepén feltűnő Mihálypéterházi Ormányi Demeter életéről, valamint családjáról a különböző genealógiai és történeti kiadványokban található néhány elszórt és bizonytalan adatot leszámítva alig tudunk valamit, pedig a néhai sárosi alispán életútja, valamint családjának a története több okból is kutatói érdeklődésre tarthat számot. Az Ormányiak ugyanis a mohácsi csatát megelőzően semmilyen kapcsolattal sem rendelkeztek Sáros megyében, ennek ellenére alig egy generáción belül sikerült a megye, valamint Felső-Magyarország politikai életében a késő középkor óta vezető szerepet játszó tekintélyes és jómódú középbirtokos (*bene possessionatus*) családok sorába beilleszkedniük. A család szerencséjét megalapozó Demeter személye ráadásul nemcsak a tudatos kapcsolatépítési stratégiája, valamint a protestantizmus iránti elköteleződése miatt érdekes, hanem életútján keresztül betekintést nyerhetünk abba is, hogy az ország három részre szakadása idején egy elszegényedett nemesnek milyen lehetőségei voltak a „karrierépítésre” a Magyar Királyság I. Ferdinánd (1526–1564) uralma alatt megreformált pénzügyigazgatási rendszerében. Demeter ugyanis először a Felső-Magyarország gazdasági ügyeinek irányításáért felelős művelt humanista, Werner György sárosi prefektus és felső-magyarországi jövedelemigazgató, majd Werner vejének, az őt jövedelemigazgatói tisztségében is követő Gyalui Torda Zsigmond jogban és gazdasági kérdésekben jártas emberként az elszórt forrásanyag alapján aktívan részt vett a régió gazdasági életével kapcsolatos mindennapi munkában, sőt még diplomáciai feladatokat is ellátott. Karrierje csúcán a Sáros vármegye működésében addig semmilyen szerepet sem vállaló Demeter közel egy évtizeden át a vármegye alispánjaként működött (1560., 1561–1568), hivatali ideje alatt pedig a vármegye működésében több változás is megfigyelhető. A gazdasági ügyek irányítására alkalmas, megfelelően

* Ezúton szeretném megköszönni Bódai Dalmának, Kádas Istvánnak, Oborni Teréznek és Póka Ágnesnek a tanulmány elkészítése során nyújtott segítségét. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

képzett szakemberek állandó hiányával küzdő bécsi udvarban ráadásul a sárosi nemest egy ideig az 1567-ben megalapított Szepesi Kamara egyik lehetséges tanácsosaként tartották számon.

A tanulmánynak kettős célja van. Egyrészt, az Ormányi család történetét, valamint a Sáros megyében *homo novus* Demeter életútjának a főbb állomásait tekintem át,¹ aminek köszönhetően Sáros vármegye mohácsi csata utáni tisztikaráról, a Felső-Magyarország formálódó pénzügyigazgatási rendszeréről és az annak a munkájában részt vevő tisztségviselőkről, valamint általában a késő középkor végén nagy létszámú nemesség történetéről és társadalmi felemelkedésének a lehetőségeiről már meglévő ismereteinek is bővíthetjük. Ennek során röviden kitérek a Mekcsei és az Ormányi család között meglévő, a Demeter és családja sárosi megtelepedésében fontos szerepet játszó kapcsolatra is. Másrészt pedig azt vizsgálom, hogy az Izabella királyné és fia, II. János Zsigmond választott magyar király (1540–1571) 1556 októberi hazatérte után a Magyar Királyság és a formálódó Erdélyi Fejedelemség között fellángoló ellentét, majd a változó intenzitással folyó harcok idején az erős császári katonai jelenlét árnyékában milyen változások történtek Sáros vármegye évszázados szokásokon alapuló működésében.

Mihálypéterházi Ormányi Demeter életútja

A család eredete

A Sáros megyében a XVI. század közepén Demeterrel felbukkanó Mihálypéterházi Ormányi család² Baranya megyéből származott. A családnak is nevet adó Ormány/Ormánd – a középkorban a település többnyire ezen a néven tűnik fel a forrásokban – Majs, Bezedek és Lippó környékén feküdt, ma már csak egy Majs határában fekvő puszta őrzi nevében az emlékét. A család másik névadó településének, Mihálypéterházának mára még az emléke is eltűnt, a XVI. század közepén készített keresztény és a török adóösszeírások összevetése alapján azonban a falu a ma már Szigetvár részét képező Becefa környékére lokalizálható.³ A feltehetően jómódú, Dél-Magyarországon kiterjedt rokonsággal rendelkező Ormá-

1 A Demeterrel kapcsolatos elszórt forrásanyag sajnos csak a leendő sárosi alispán pályaképének felvázolását teszi lehetővé, egodokumentumok hiányában a személyisége nem igazán ragadható meg.

2 Tóth, 1909. 192. p.

3 Faragó, 2019. 119–123. p.

nyi/Ormándi család első, forrásokkal is adatolható tagja az 1289-ben IV. László (1272–1290) király engedélyével apósa által örökbe fogadott, Ormánd és Majs környékén birtokos Deniper fia István volt. A XV. századra több ágra szakadt, a birtokaprózódás következtében pedig elszegényedett család Baranya megye gyakorlatban képzett jogtudó kisbirtokos nemesi familiáinak a sorát gyarapította. Noha az Ormányiak Siklós és Szigetvár környékén birtokos mihálypéterházi ága a forrásokban elsőként 1519-ben tűnik fel, a birtoktörténeti kutatások alapján azonban feltételezhetően nem sokkal 1449 után vált ki a családból.⁴

Családi háttér

A leendő sárosi alispán születésének a pontos idejére mindösszesen következtetni tudunk. Az első ismert adat róla egy Eperjes városkönyvéből származó, öt királyi jogügyigazgatónak (*director causarum Regiae Maiestatis*) nevező 1544. évi bejegyzés. A vélelmezhetően nagy felelősséggel járó, kiterjedt gazdasági és jogi ismereteket megkövetelő tisztség betöltésekor Demeter már feltehetően tapasztalt, az ifjú korán túllévő férfi volt, így a közvetett adatok alapján az 1510-es években láthatta meg a napvilágot.

Egy bizonyos Ormányi János fia, György szigetvári katona 1564-ben kelt leveléből tudjuk, hogy Demeter apját Miklósnak hívták. A levél szerint György és Demeter apja fivérek voltak, és volt még egy Tamás nevű testvérük is. A három fivér közül Jánosról egyetlen biztos adattal sem rendelkezünk, Tamás pedig feltehetően Hédervári Ferenc tamási várnagyával, Ormándi Tamással (1513) azonosítható.⁵ Testvéreivel összehasonlítva Demeter apjáról, Miklósról többet tudunk,⁶ jelenlegi ismereteink szerint az ő nevében tűnik fel elsőként a Mihálypéterházi előnév is.⁷ 1519-ben mint ügyvédként járt el Mecseki Porkoláb Mátyus fia István fia Ferenc nevében Somogy megyei,⁸ míg 1520-ban Hatvani Rubin Dénes nádori kancelláriai jegyző⁹ nevében Tolna megyei falvak ügyében járt,¹⁰ ami arra utal,

4 Faragó, 2020. 113–116. p., Faragó, 2020a 371–372. p.

5 Talán ő rejtőzik az 1542-ben a Baranya megyei Zsen és Kiscsány falvakban birtokos Ormányi Tamás neve mögött is. Horváth J.–Timár, 1973. 39. p., Faragó, 2020. 120. p.

6 Ormányi Demeter rokonságát lásd az 1. mellékletben.

7 Faragó, 2020. 114. p.

8 DL 101 536.

9 Bónis, 1971. 407. p.

10 DL 30 283.

hogyan Baranya megye gyakorlatban képzett, lokális szinten ismert ügyvédjeként¹¹ a Jagelló-kori jogtudó nemesség soraiba tartozhatott.¹² A mohácsi csatát követően Miklós Szapolyai (I.) János (1526–1540) uralmát támogatta, ezért 1529-ben I. Ferdinánd birtokait Erdélyi Lőrincnek adományozta,¹³ azonban nincs nyoma annak, hogy Erdélyinek valaha is sikerült volna megszereznie azokat. Demeter apjáról 1529 után egyetlen biztos adat sem ismert, azonban vélelmezhetően azonos a Baranya megye 1542. évi dikális összeírása alapján Mihálypéterházában birtokos Ormányi Miklóssal,¹⁴ ugyanis a vizsgált időszakon belül a családnak nem ismert más, Miklós keresztnévet viselő tagja. Demeter Benedek nevű fivéréről szinte alig lehet valamit tudni,¹⁵ a földrajzi közelség, valamint az időbeli azonosság alapján azonban vélelmezhetően azonos Sáros megyével szomszédos Zemplén vármegye közgyűlési jegyzőkönyveiben 1559–1561 között több hatalmaskodási ügygel kapcsolatban is felbukkanó Ormányi Benedekkel. A zempléni birtokos Benedek 1562. március 16-a előtt hunyt el, ugyanis egy ezen a napon kelt jegyzőkönyvi bejegyzésben ismeretlen nevű feleségére özvegyként, illetve szintén ismeretlen kilétű két lányára árvaként hivatkoznak.¹⁶

Már többször szó esett arról, hogy a Mihálypéterházi Ormányiak Baranya megye kisbirtokos nemesi famíliái közé tartoztak. Habár a család birtokairól a mohácsi csatát követő évekből kevés adat áll a rendelkezésünkre, mégis feltételezhető, hogy azok a török portyázások, valamint a Ferdinánd és János királyok hívei között dúló polgárháború miatt folyamatosan pusztultak. Baranya megye 1542. évi dikális összeírása szerint például Ormányi Miklós öt mihálypéterházi portából kettőnek nem kellett adót fizetnie, mivel a rajta élő jobbágyok összvagyonja nem érte el a törvényileg meghatározott minimum hat forintos összeget.¹⁷ A család baranyai birtoklása Pécs és Siklós 1543. évi török elfoglalása után még bizonytalanabb lett, ugyanis a hódoltsági peremvidék részévé vált birtokaiknak a kettős adóztatás gyötrelmeit is el kellett viselniük. Mihálypéterháza négy adóazójára

11 Kubinyi, 1988. 9–11. p.

12 Kubinyi, 1984. 186–188. p., Szakály, 1997. 422–423. p.

13 Erdélyi Ormányi birtokai mellett Petne Ferenc baranyai birtokaira is adományt kapott, amelyek körülbelül 12 telket tettek ki. ÖStA FHKA HFU r. Nr. 1. Konv. 1529. fol. 83.

14 Horváth J.–Timár, 1973. 27. p.

15 Podmaniczky okl. IV. köt. 423–424. p.

16 Tóth, 1990. 326. sz., Tóth, 2001. 211., 1246–1247., 1938., 2162. sz.

17 A faluban összeírt kilenc porta közül öt nem fizetett adót szegénysége miatt. A faluban szintén birtokos Ormányi János vélelmezhetően Miklós testvére volt. Horváth J.–Timár, 1973. 27. p.

például már 1546-ban 250 akcse adót vetettek ki a török hatóságok,¹⁸ sőt a falut ugyanebben az évben már Szigetvár birtokai között is összeírták.¹⁹ Az Ormányi Demeterrel kapcsolatos forrásokban egyetlen a család egykori baranyai birtokaival kapcsolatos információ sem található. Úgy tűnik, hogy Demeter egyáltalán nem törekedett családja ősi birtokainak visszaszerzésére, valamint újabb baranyai birtokok megszerzésére. Ezt támasztja alá az is, hogy nem lépett fel az ellen sem, hogy oldalági rokona, Mekcsei László erdélyi ítélmester felségárulása miatt elkobzott baranyai birtokait I. Ferdinánd 1559-ben unokatestvéreinek, Ormányi Józsnak, Györgynek, Tamásnak és Jánosnak adományozta.²⁰

Az 1543. évi dél-dunántúli török hadjárat következtében a családja baranyai birtokait végleg elvesztő Demeter végérvényesen Sáros megyébe szorult vissza, és itt igyekezett önmagának és családjának új megélhetést biztosítani. Felmerül tehát a kérdés, hogy a leendő alispán hogyan jutott az királyság másik felében fekvő Sáros megyébe? A kérdésre a választ Demeter anyjának a kiléte, illetve rokona, a Jagelló-királyok udvarába is bejáratos Mekcsei György birtokpolitikája adja meg.

A Mekcsei rokonság

Demeter anyjának a nevét sajnos egyetlen forrás sem őrizte meg,²¹ azonban bizonyos, hogy a szintén Baranya megyéből származó Mekcsei Porkoláb Mátyus testvére Balázs fia János²² lánya volt.²³ Jelenlegi ismereteink szerint Balásznak az ága nem helyezhető el a Mekcsei családfán, ezért röviden érdemes kitérni Demeter anyai ági felmenőinek a kérdésére.²⁴ A feltehetően a Németi nemből származó Mekcseiek törzsbirtokai a XV. század első felében Baranya és Tolna megyékben

18 DeFTER-i mufassal-i livA-i Mohaç (1546), Mihálypéterháza: <https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/oszman/informacio> (letöltés 2021. márc. 14.)

19 Tímár, 1996. 73., 106. p.

20 Faragó, 2020a 378–379. p.

21 Az Ormányi–Mekcsei rokonságot I. a 2. mellékletben.

22 1471: Héderváry oklt. I. köt. 367. p., 1498: DL 88 829., 1503: Zichy okmt. X. köt. 60. p., 1508: DL 39 996.

23 MNL OL P 57 – II. – II. – No. 31.

24 A Mekcsei család XIV–XV. századi leszármazására, valamint történetére I. Csiffáry, 2005. 99–105. p.

feküdtek.²⁵ Mecskei Balázs felmenőinek a kiléte nem ismert, azonban a szintén a Németi nemből származó Istvánfi²⁶ és Mecskei család között 1335–1509 között zajló határvitát tárgyaló oklevél²⁷ alapján Mecskei Mihály leszármazottja lehetett.²⁸

Balázs, illetve fivére, Mátyus Baranya megye jómódú középbirtokos nemesei közé tartozott, ennek egyik bizonyítéka, hogy Mátyus 1469-ben 1233 (!) forintért zálogolta Bódogasszonyfalvi Miklós fia István baranyai és somogyi birtokait.²⁹ Balázs Újlaki Miklós solymári várnagya (1467–1468) volt,³⁰ Forgács Benedek feleségének, Gyulai Borbálának a kedvelt szolgáját, a Borbála 1471. évi végrendeletében busásan megjutalmazott Anna asszonyt vezette oltár elé.³¹ Balázs fiának a kilétére csak következtethetünk, azonban figyelembe véve a területi azonosságot igen nagy a valószínűsége, hogy azonos a Svábfalvi Antal és fiai által a szepesi káptalan előtt 1508-ban ügyvédnek vallott Mecskei János deákkal.³² János³³ deák és mester³⁴ jelzői, valamint többszöri nádori emberi megbízatása³⁵ arra utal, hogy Baranya megye gyakorlatban képzett jogtudó nemesei közé tartozott, Ormányi Miklós tehát a saját családjával hasonló társadalmi státusú, szomszéd birtokos famíliából választott magának feleséget. Jánosnak Miklós anyján kívül bizonyosan volt még két, Baranyában birtokos családokba beházasodó lánya is: az egyik Tésenyi Jánoshoz, a másik pedig Zóki Lukácshoz³⁶ ment feleségül.³⁷ Vélelmezhetően János gyermeke³⁸ volt az 1499 körül a krakkói egyetemen tanuló

25 Csánki, 1894. 554. p., Csánki, 1897. 453., 471.p.

26 Engel, 2001. Németi nem Kisasszonyfalvi (Istvánfi, Istvánffy)

27 DL 101 881.

28 Engel, 2001. Mecskei (Mecskei, Mecskey)

29 DL 101 535.

30 DL 16 618–619.

31 Anna asszony 1498-ban már bizonyosan nem élt, végrendelete egyik végrehajtója Mecskei György szepesi prépost volt. 1498: DL 59 875., *Bártfai*, 1910. 196. p.

32 1508: DL 39 996.

33 1471: Héderváry oklt. I. köt. 367. p., 1498: DL 88 829., 1503: Zichy okmt. X. köt. 60. p.

34 1475: DL 70 976.

35 *Bónis*, 1971. 301., 305. p.

36 Csánki, 1894. 530., 538., 563. p.

37 MNL OL P 57 – II. – II. – No. 31.

38 1467-ből ismert egy Mecskei György fia János is. Habár nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy Ferenc György fia János, vagy Balázs fia János gyermeke volt-e, a Demeter nagypjának

Mekcsei János fia Ferenc³⁹ későbbi hantai prépost (1504., 1510),⁴⁰ szepesi (1504) és esztergomi (1510) kanonok, illetve fehérvári (énekklő)kanonok (1510., 1543).⁴¹

A Mekksei, illetve közvetve az Ormányi család felső-magyarországi megtelepülésében Mekksei György játszott fontos szerepet. György Porkoláb Mátyus és Mekksei Péter lánya, Veronika gyermeke volt,⁴² a fivéreit Lászlónak és Istvánnak hívták.⁴³ Szapolyai István gróf támogatásának köszönhetően pécsi kanonok (1489) majd pozsegai prépost (1490–1507),⁴⁴ később nádori titkár (1492–1498)⁴⁵ és szepesi prépost (1494–1507/1509), majd 1511-től a mohácsi csatáig folyamatosan adatolhatóan királyi titkár és tanácsos volt, a csatát követően János királyt támogatta.⁴⁶ A család baranyai birtokainak az irányítását átengedte fivéreinek, azonban Felső-Magyarországon több birtokot is igyekezett megszerezni. 1492-ben Darholtz Pállal együtt királyi megerősítést kapott az 1491/92 fordulóján még Szapolyai István főhadparancsnok által neki adományozott Bukóc és Hillyó (Abaúj megye) nevű falvakra.⁴⁷ Az 1495-ben Tárcai János társaként adományba kapott kereszteskomlói uradalomról György 1515-ben hosszú pereskedést követően mondott le a Semsei család javára.⁴⁸ Az 1517-ben Nagymihályi Krasnyákfi Lénárttal együtt adományba kapott Gice és Szentlélek (Gömör m.) illetve Jékelfalva és Szentmargita (Szepes m.) nevű falvakat szintén nem sikerült tartósan megszereznie.⁴⁹

bizonyos szintű műveltségére utaló deák, valamint mester jelzők alapján úgy vélem, hogy az egykori krakkói diák Demeter anyjának a fivére volt. *Engel*, 2001. Mecskei (Mekksei, Mecskey)

39 *Haraszti – Kelényi – Szögi*, 2017. 3181. sz.

40 *C. Tóth*, 2019. 151. p.

41 *Köblös*, 1994. 378. p., *Neumann*, 2007. 141. p.

42 1509: DL 101 881.

43 1502: DL 73 169., 1503: DL 102 871., 1506: DL 101 386., 1511: DF 260 425.

44 *C. Tóth – Ternovác*, 2020. 113. p.

45 1492: DL 90 208., *Bónis*, 1971. 321., 326., 407. p.

46 *Kubinyi*, 2006. 12–13., 17. p. és passim., *Kubinyi*, 2008. 237., 240. p.

47 *Neumann – Pálffy*, 2009. 213–215., 234–235. p.

48 *Kádas*, 2012. 142., 148–149., 156. p.

49 DF 274 588.

Pályakép

Ahogy fentebb már említettem, Demeter elsőként 1544-ben mint királyi jogügyigazgató tűnik fel Eperjes városkönyvének egy bejegyzésében. 1544-ben a tisztséget Pókatelki Szomor János töltötte be (1542–1562),⁵⁰ vagyis Demeter nem lehetett a királyi jogügyigazgató, arra pedig nincs adat, hogy a sárosi pénzügyigazgatóságon belül létrehoztak volna egy önálló jogügyigazgatói tisztséget. Demeter a közte és Werner György között fennálló magánjogi természetű szervitor-familiárisi kapcsolatból kifolyólag tölthette be a jogügyigazgatói tisztséget, vagyis nem az uralkodó nevezte ki. A tisztségek hasonló módon történő betöltése nem volt idegen Wernertől, ugyanis fizetőmestere és számvevője, a kassai Gall Sonnenbrodt (1550–1554)⁵¹ az unokatestvére volt.⁵² Az 1540-es évek közepétől Demeter a felső-magyarországi jövedelemigazgatóság munkájában tevékeny szerepet vállalt. 1548-ban Sáros és Szepes megye,⁵³ 1549-ben pedig Zemplén megye adószedője volt.⁵⁴ 1550-ben Dessewffy János kamarai tanácsossal, 1551-ben pedig egyedül folytat vizsgálatot a máramarosi sóbányászat ügyében királyi biztосként.⁵⁵ 1552. január 17-én Gall Sonnenbrodttal együtt készítette el az 1536 óta a Szapolyaiak uralmában lévő, Izabella királyné által 1551-ben átadott Kassán található ágyúk és egyéb hadiszerek inventáriumát.⁵⁶

1563. augusztus végén jelen volt Pozsonyban a rendek Miksa főherceg koronázását megelőző tanácskozásán, és az alsótábla egyik követeként tagja volt annak az augusztus 24-én megválasztott országgyűlési küldöttségnek, amely két nappal később Bécsbe indult, hogy a rendek nevében I. Ferdinánddal a szabad királyválasztás kérdéséről folytasson tárgyalásokat.⁵⁷ Bár közvetlen adat nem bizonyítja, de nem kizárt, hogy sárosi követként Miksa főherceg koronázásán jelen volt és a novemberig elhúzódó országgyűlésen is részt vett, amit a vármegyei kiadványok 1563 augusztusától kezdődő feltűnő hiánya is alátámaszt. 1564 júliusában Bornemissza Gergely szepesi préposttal, valamint Alagi Jánossal együtt a fegyverszünet idején Felső-Magyarországon egyre gyakoribb határsértések és

50 *Fallenbüchl*, 1988. 113. p.

51 *Kenyeres*, 2002. II. köt. 520. p.

52 *H. Németh*, 1997. 187. p.

53 *Szalay*, 1861. 48–49. p.

54 MNL OL E 148 – a. – Fasc. 410. – No. 50.

55 *Ember*, 1946. 500. p.

56 *Kárrffy*, 1901. 121–126. p.

57 MOE IV. köt. 408. p.

hatalmaskodások kivizsgálására kiküldött, a Hagymási Kristóf vezette erdélyi küldöttséggel sikertelen tárgyalásokat folytató bizottság tagja volt.⁵⁸ 1567-ben Johann Karling báróval, a Magyar Kamara német tanácsosával és Pacót Jánossal, a Szepesi Kamara tanácsosával együtt fogalmazta meg több felső-magyarországi udvarbírói utasítását.⁵⁹ Feltehetően a jövedelemigazgatóságban folytatott munkája során kialakított kapcsolatainak, valamint a sárosi nemesség körében élvezett tekintélyének köszönhető, hogy Pacót Jánost követően (1556–1559) 1560-tól kisebb megszakítással 1568-ig sárosi alispánként működött. Demeter köztisztviselőként álló személy volt, lokális presztízsét mutatja, hogy többen is ügyvédnek kérték fel,⁶⁰ vagy pedig fogott bíróként segített vitás kérdések rendezésében, illetve egyezségek megkötésében.⁶¹ I. Miksa magyar király (1564–1576) is meg lehetett elégedve Demeter szolgálataival, ezért folyamodványát megfontolva⁶² 1567. július 21-én udvari familiárisai közé fogadva a Szepesi Kamara bevételeinek terhére igen jelentős összeget, évi 300 forint utalt ki a számára,⁶³ továbbá elrendelte, hogy csak az ő, vagy a Magyar Kamara és a Szepesi Kamara által rábízott feladatokban járjon el.⁶⁴ A sárosi alispán az I. Miksának írt folyamodványában rendkívül hálás volt az uralkodó jótéteményeiért, de idős korára tekintettel kérte, hogy a megbízatások során esetlegesen felmerülő költségei megtérítéséről is gondoskodják az uralkodó. Az az évi alispáni fizetését már felvevő Demeternek még egy kérése

58 Lukinich, 1913. 587–588. p.

59 Kenyeres, 2002. I. köt. 81. p., Kenyeres, 2002. II. köt. 541–551., 630. p.

60 Pl. 1557-ben Svábi István felesége, Erzsébet asszony ügyvédnek vallotta a szepesi káptalan előtt. MNL OL P 540 – I. – AS – No. 294.

61 Pl. 1545-ben a Berzevici családnak segített a néhai Berzevici Lénárt birtokai ügyében egyezségre jutnia. MNL OL P 53 – I. – 1545 – No. 1.

62 „...ego hactenus provisionem a dominis nobilibus comitatus de Saros ducentos et sexaginta florenos Hungaricales habui, quam quidem solutionem spero, ut Maiestas Sua ex innata sua benignitate potius augere, quam minuere mihi gratiose dignabitur, Maiestas Sua Sacratissima dignetur trecentos florenos Hungaricales annuatim solvere...” ÖStA FHKA HFU r. Nr. 15. Konv. 1567 július. fol. 415.

63 Pesti Ferenc évi fizetését is 300 forintban állapították meg 1554-ben. *Ember*, 1946. 150. p., *Póka*, 2017a 129. p.

64 „...egregium fidelem nobis dilectum Demetrium Ormany...in servitorem nostrum benigne assumpsisse, ita, ut a nobis et Camera nostra Hungarica et Scepusiensi dependeat, et munia, quae ipsi, vel per nos, vel utramvis Cameram iniuncta fuerint, fide et sedulitate, qua decet, obeat. Statuimus autem salarium praefato Ormany dare in singulos annos trecentos florenos Hungaricos...ex redditibus Camerae nostrae Scepusiensis...” MNL OL E 21 – 1567.07.21. – b

volt, mégpedig hogy a következő év február 12-ig⁶⁵ tartó alispáni megbízatása kitöltése után mondhasson le a tisztségéről, júliusban azonban még mindig a hivatalában találjuk, szeptemberben viszont már Bertóti Kristóf volt az alispán. Feltehetően felső-magyarországi helyismerete, illetve a gazdasági ügyekben szerzett jártasságának köszönhetően 1568-ban a megfelelően képzett emberek hiánya miatt szintén udvari familiárisra fogadott⁶⁶ Vicmándi Mátyás⁶⁷ mellett az ő neve is felmerült mint a Szepesi Kamara mellé tanácsossá kinevezendő egyik udvari familiáris,⁶⁸ azonban a tisztséget végül nem nyerte el. 1569-ben tagja volt a lengyel-magyar határt felülvizsgáló bizottságnak,⁶⁹ illetve részt vett az augusztusban megnyitott pozsonyi országgyűlésen is.⁷⁰ Ezt követően egyre kevesebb forrásban bukkan fel az idős korában cselfalvi udvarházába visszahúzódó egykori alispán. Az uralkodó által jóváhagyott évi 300 forintnyi juttatás tisztes megélhetése biztosíthatott a számára, azonban a pénzhány miatt a Szepesi Kamara nem mindig tudta időben kiutalni az összeget, egy 1578 januárjában kelt levelében például az idős Demeter arra panaszkodik, hogy végső romlásra jut a nyolc hónapnyi betegsége során felmerült költségek miatt, ha nem kapja meg azonnal az az évi járandóságát.⁷¹ Magyar nyelvű végrendeletét 1580. január 21-én készítette el a töltzseki prédikátor előtt, és feltehetően nem sokkal ezután eltávozott az élők so-

65 „ego universitati comitatus Saaros circa officium vicecomitis, quod iam ab aliquot annis gessi, usque ad duodecimum diem mensis Februarii anni proxime venturi obligatus sum, et eo nomine solutionemque ab eis levavi, nec usque ad illum diem salva existimatione mea officium meum intermittere possum, quapropter supplico in hoc quoque Sacratissimae Maiestati Vestrae, dignetur clementer annuere, ut inter alia Maiestatis Vestrae Sacratissimae servitia et negotia usque ad expletionem anni mei officii quoque vicecomitis curam habere possim, praesertim cum officium hoc ego post Sacratissimam Maiestatem Vestram, tanquam supremum dicti comitatus comitem gesserim, expleto tandem anno meo colui ipsi hoc meum officio resignabo et totus servitiis negotiisque Sacratissimae Maiestatis Vestrae deditus ero, nec tamen interea hoc meum officium obstabit, quin Maiestati Vestrae Sacratissimae servire et negotiam mihi iniungendam exequi possim.” MNL OL E 21 – 1567.07.31. – b

66 MNL OL E 21 – 1567.10.04. – d

67 Homonnai Druget István és Miklós ispánok kiskorúsága idején Zemplén vármegye adminisztrátora (1558–1571) volt. *Fallenbüchl*, 1994. 113. p.

68 „Quandoquidem hactenus e Germanis neminem illuc mittere potuimus, an non Camerae illi unus ex aulae nostrae familiaribus, nimirum vel Ormany, vel Witzmandi commode adiungi queat, cum alioquin uterque salaria non exigua habeant constituta.” MNL OL E 21 – 1568.04.27.

69 MOE V. köt. 771. p.

70 *Kovachich*, 1798. II. köt. 231. p.

71 MNL OL E 254 – 1578. január – No. 26.

rából. Testét a csalfalvi templomban helyezték örök nyugalomra a családjának 1579-ben emeltetett síremlékben.⁷²

Vagyon és birtokok

Demeter az élete végén végrendelete alapján⁷³ összesen 406 forint kintlévősége volt, illetve a nem részletezett ingatlanjai és birtokai mellett további 1600 forintnyi készpénzzel rendelkezett. Fia, a feltehetően még fiatal István örökölte apja birtokokat, továbbá egy közelebről nem ismert kőházat és istállót, valamint 1000 forintot, cserébe vállaltnia kellett apja adósságainak megtérítését, illetve azt, hogy lánytestvéreinek, Ilonának és Borbálának 400–400 forintot fog fizetni örökségük megváltása fejében. Demeter szintén jelentős összeget, 300 forintot hagyott Ilonára, továbbá férjére, Kapi Ferencre 200 forintot azzal a kikötéssel, hogy viseljék gondját és mindenben segítsék Istvánt. A néhai sárosi alispán hagyatékával kapcsolatban érdemes kihangsúlyozni, hogy vagyona egy jelentős részét könnyen mozgósítható készpénzben tartotta.

Demeter Sáros megye 1545 első felében⁷⁴ készült dikális összeírása alapján mindösszesen egyetlen adófizető porta tulajdonosa volt Cselfalván,⁷⁵ vagyis a megye kisbirtokos nemesei közé tartozott. Felesége, Buzlai Anna 1560-ban tizennégy másik személlyel együtt új adományt kapott a Buzló,⁷⁶ Cselfalva,⁷⁷ Varjúfalva másnéven Kiskapronca,⁷⁸ Rétke⁷⁹ és Pádfölde⁸⁰ nevű birtokokra (Sáros m.),⁸¹ azonban a következő évben Gombosfalvi Gombos János tiltakozása miatt a szepesi káptalan nem tudta a részükre iktatni a birtokokat.⁸² 1562-ben Semsei János és Ferenc egy lacsai⁸³ telküket, illetve a falu határában fekvő Kucsár nevű puszt-

72 *Hörk*, 1885. 315–316. p.

73 MNL OL P 608 – I. – 1580 – No. 4.

74 *Kádas*, 2020. 10–11. p.

75 *Maksay*, 1990. II. köt. 609. p.

76 Ma Bucló Bártfától délkeletre. *Csánki*, 1890. 290. p.

77 Eperjestől északkeletre fekszik.

78 Eperjestől északkeletre, Bucló mellett fekszik.

79 Buzló és Varjúfalva körül fektetett. *Csánki*, 1890. 308. p.

80 Azonosítása bizonytalan, feltehetően az alább említendő Páhföldével azonos.

81 MNL OL A 57 Vol. III. p. 643. No. 835. vö. MNL OL P 608 – I. – 1561 – No. 4.

82 MNL OL P 608 – I. – 1561 – No. 4.

83 Feltehetően azonos Vlacsával (ma Balázsi). *Csánki*, 1890. 301. p.

tájukat örök jogon átengedték Ormányinak.⁸⁴ Demeter a kor szokásainak megfelelően zálogolás útján igyekezett a birtokait bővíteni. 1551-ben 242 forintért visszaváltotta Eperjes városától a néhai anyósa és apósa által elzálogosított Komlós⁸⁵ birtok határában lévő Páhfölde nevű birtokot.⁸⁶ 1560-ban Csicseri Orosz János feleségétől, Bölsei Katalintól 90 forintért zálogba vette egy buzlói jobbágytelkét, valamint a Rétke nevű pusztáját.⁸⁷ 1561-ben Harsági Farkas és Tamás a Cselfalva határában lévő Varjú nevű kaszálót, valamint két-két pusztát és lakott kellemesit⁸⁸ jobbágytelkét 75 forintért zálogolta neki és a feleségének.⁸⁹ 1562-ben Soós Istvántól Mocsármálon⁹⁰ először két telket 50 forintért,⁹¹ majd újabb három telket 100 forintért vett zálogba.⁹² Ugyanebben az évben Ödöfői Ferenc felesége, Soós Dorottya egy pálvágási⁹³ telkét 50 forintért,⁹⁴ míg Hanusfalvi Soós István és Imre egy balpataki⁹⁵ telkét 20 forintért zálogolta Demeternek.⁹⁶ 1564-ben Butkai Péter özvegyétől, Kendi Magdolnától *Valck-i*⁹⁷ birtokát 25 forintért vette zálogba,⁹⁸ míg Kékedi Gáspár cselfalvi birtokáért ugyanebben az évben 150 forintot,⁹⁹ míg 1567-ben 100 forintért zálogolt.¹⁰⁰

Megállapítható tehát, hogy Demeter elsősorban az Eperjeshez közeli Cselfalva környékén¹⁰¹ igyekezett saját uradalmat kialakítani. Feltűnő, hogy a zálogolásokkal kapcsolatos adatok többsége alispáni hivatalának az idejére esik, ami felte-

84 MNL OL P 597 – I. – 4. – No. 99.

85 Feltehetően az egykori Kereszteskomlóssal (ma Komlóskeresztes) azonos. *Csánki*, 1890. 300. p.

86 MNL OL P 608 – I. – 1551 – No. 31.

87 MNL OL P 608 – I. – 1560 – No. 19.

88 Eperjes mellett keletre fekszik. *Csánki*, 1890. 299. p.

89 MNL OL P 1826 – 27. – No. 1.

90 Ma Mocsármány Eperjestől délre. *Csánki*, 1890. 304. p.

91 MNL OL P 608 – I. – 1562 – No. 12.

92 MNL OL P 608 – I. – 1562 – No. 10–11.

93 Feltehetően Kapipálvágása Eperjestől keletre.

94 MNL OL P 608 – I. – 1562 – No. 13–14.

95 Feltehetően Bábfaluval azonos. *Csánki*, 1890. 289–290. p.

96 MNL OL P 608 – I. – 1562 – No. 16.

97 Azonosítása bizonytalan.

98 MNL OL P 96 – I. – 1564 – No. 1.

99 MNL OL P 1826 – 27. – No. 2.

100 MNL OL P 608 – I. – 1567 – No. 1.

101 A birtokokat I. a 3. mellékletben.

hetően összefügg a tisztség elnyerését követi anyagi megerősödésével. Pénze egy részét jól jövedelmező szőlők megszerzésébe fektette, 1569-ben, illetve 1578-ban két kistoronyai¹⁰² (Zemplén m.) szőlőjét mentesítette az uralkodó a kilenced és a tized megfizetésének a kötelezettsége alól.¹⁰³ Aktívan bekapcsolódott az egyházi tizedek árendálásába is, négy falu: Ásgút, Komlós, Cselfalva és Keresztes tizedeit évről-évre megkapta¹⁰⁴ alkalmas szolgálataira tekintettel, bármennyire is szükség lett volna rájuk a végvárok fenntartására.¹⁰⁵ Noha Károly főherceg 1566 áprilisában I. Miksa döntésére hivatkozva úgy rendelkezett, hogy a Demeter által árendálni kívánt tizedeket Pesti Ferenc felső-magyarországi jövedelemigazgató gyűjtse be, novemberben mégis 270 forintért sikerült megszereznie a homonnai tizedkerület (*districtus*) tizedeiért.¹⁰⁶ Demeter a sóbányászatba is bekapcsolódott, 1570 márciusában egyike a Groff Miklóssal a Sóvár környéki sókutak és sóbányák feltárásáról megállapodást kötő huszonhat nemesnek.¹⁰⁷ Ormányi vélelmezhetően a kereskedelembe is bekapcsolódott, ugyanis végrendeletéből tudjuk, hogy a Magyar Kamara 100 forintot deputált a részére a homonnai harmincad bevételeiből.¹⁰⁸

Házasság és család

Demeter vagyoni gyarapodását, valamint a sárosi nemességen belül élvezett tekintélyének a növekedését, házassága, valamint családi kapcsolatai is jól érzékeltetik.¹⁰⁹ Felesége, Buzlai Anna szüleiről, Buzlai Osvátról, illetve Varjú

102 Sátoraljaújhelytől északra fekszik.

103 1569: ÖStA HKA Hoffinanz Ungarn r. Nr. 19. Konv. 1569. okt. fol. 26., 1578: ÖStA FHKA HFU r. Nr. 37. Konv. 1578. márc. fol. 42–45.

104 MNL OL E 21 – 1563.10.28., MNL OL E 21 – 1565.08.16., MNL OL E 21 – 1566.04.16. – b

105 „Ad petitas vero quatuor villarum Aswgh, Komlos, Chelfalwa et Köröztes in comitatu Sáros existentium decimas sibi competentis precio concedendas, quod attinet, tametsi iis in praesidiorum sustentationem opus habemus, moti tamen vestra commendatione, quodque dictum Ormany diligentem in negotiis nostris operam navare dictis, praefatas decimas iusto pretio illi hoc praesenti anno concedendas e singuli gratia annuimus.” MNL OL E 21 – 1565.09.10.

106 MNL OL P 608 – 1. – 1566 – No. 7.

107 MNL OL P 608 – 1. – 1570 – No. 17.

108 MNL OL P 608 – 1. – 1580 – No. 4.

109 Ormányi Demeter családját l. a 4. mellékletben.

Annáról¹¹⁰ nevüket leszámítva semmit sem tudunk, feltehetően sárosi kisbirtokos családokból származtak. Demeternek és feleségének egy Ilona és egy Borbála nevű lánya, illetve egy István nevű fia ismert. Ilona első férje idősebb Kapi Ferenc fia, ifjabb Ferenc volt (†1584).¹¹¹ Borbála Szinyei Merse István fiához, Mátyáshoz (†1586) ment feleségül,¹¹² 1586 januárjában már bizonyosan nem élt, ugyanis I. Rudolf (1576–1608) egy január 15-én kelt oklevelében testvéreit, Ilonát, valamint Istvánt jelölte ki kiskorú árvái, Margit, István és Borbála gyámjának.¹¹³ István első felesége a Kubinyi család nagyolaszi ágába tartozó Kubinyi Jakab és Benicki Borbála lánya, Anna volt (1595),¹¹⁴ míg másodjára Bertóti István és Szinyei Merse Borbála lányát, Klárát vezette az oltár elé,¹¹⁵ 1643-ban még bizonyosan élt.¹¹⁶ Egy 1765-ben papírra vetett családfa alapján¹¹⁷ egy Katalin, illetve egy Ilona nevű lánya volt. Katalin első férje Bernát István, míg második férje Erdélyi Jakab volt. Ilona az egymással oldalági rokonságban álló Úszfalvi Úsz Bálint és Úsz Margit fiával, Jánossal kötött házasságot.¹¹⁸ Éva nevű lányukat Sóvári Soós György vette feleségül, feltehetően ennek köszönhető, hogy a magvaszakadt Ormányi családdal kapcsolatos iratok egy jelentős része a Soós (sóvári) család levéltárába (MNL OL P 608) került.

Demeter igyekezett tudatosan kiházasítani gyermekeit, célja az volt, hogy a Sáros vármegye politikai életében szerepet vállaló családokkal kapcsolatra lépjen. Ilona férje, ifjabb Kapi Ferenc maga is sárosi alispán (1572–1578), akinek a nagybátyja, György szintén alispán (1552–1553) volt. Ferenc testvére, Klára a szintén alispáni hivatalú betöltő Darholtz Pálhoz (1560–1561) ment feleségül.¹¹⁹ Borbála apósa, Szinyei Merse István szintén alispán volt (1554–1556), sőt István húga, Borbála volt Ormányi István anyósa.¹²⁰ A házassági kapcsolatok alapján megállapítható, hogy Demeter és családja sikeresen integrálódott Sáros megye, illetve a régió nemesi társadalmába, sőt az Ormányi–Kapi–Darholtz–Bertóti-

110 A Varjú család 1427-ben birtokos volt Cselfalván. *Csánki*, 1890. 292. p.

111 *Szluha*, 2008. 221. p.

112 *Nagy*, 1862. 422. p.

113 ÖStA FHKA HFU r. Nr. 49. Konv. 1586. január fol. 52rv

114 *Kubinyi*, 1906. 230–231. p.

115 *Szluha*, 2008. 56., 398. p.

116 *Tóth*, 1909. 192. p.

117 MNL OL P 499 – Fasc. 1. – No. 39.

118 *Szluha*, 2008. 386., 448. p.

119 *Nagy*, 1860. VI. köt. 77–78. p.

120 *Nagy*, 1860. VII. köt. 422. p.

rokonság tagjai közül kerültek ki az 1550-es évektől a vármegye alispánjai. Bár csak apró érdekesség, de véleményem szerint érdemes megjegyezni, hogy csel-falvi otthona ellenére Demeter élete végéig ragaszkodott a baranyai gyökereire emlékeztető Mihálypéterházi előnév használatához, csel-falvi előnévvel csak ritkán illetik az iratokban.¹²¹

Műveltség és vallás

Demeter munkája a felső-magyarországi jövedelemigazgatóság kebelében, illetve alispáni feladatai, széleskörű jogi- és gazdasági ismereteket követelhetett meg. Latin és magyar nyelvű levelei alapján egyértelműen magas szinten bírta a két nyelvet. A gazdag és népes szász polgárságnak is otthont adó Sáros megyében, valamint Werner Györggyel, Torda Zsigmonddal, Johann Karlinggal és Gall Sonnenbrodttal is együtt dolgozó sárosi alispán feltehetően a német nyelvet is elsajátította. Az Ormányi család bemutatása során már láttuk, hogy a tanulásnak volt hagyománya a felmenői között, Demeter tanulmányairól azonban egyetlen adattal sem rendelkezünk, vagyis akárcsak az ősei, ő is a Magyar Királyság helyi iskolákban képzett jogtudó nemesei közé tartozott.

A néhai alispánnal kapcsolatban fennmaradt források sajnos nem nyújtanak betekintést a személyiségébe, egyetlen forrást kivéve. Szimonidesz Lajos 1943-ban közölte a jászói konvent egy 1553 decemberében kelt, az Ormányi Demeternek, Johann Sommer kassai prédikátornak, Bornemissza Péternek és a kassai tanácsnak a protestáns tanok támogatásáról felvett tanúvallomásokat tartalmazó, *Inquisitio contra Demetrium Ormandy pro Lutheranism* című oklevelét. Az oklevél nemcsak Kassa városa és a környező falvak reformációjába, hanem Demeter protestantizmus iránti elköteleződésébe is betekintést nyújt. A tanúvallomások felvételére a mélyen katolikus Feledi Eusták kassai kerületi és végvidéki főkapitány, valamint a Kassa városa közötti ellentét miatt került sor, ugyanis Feledi letartóztatta Kassa nagyhatású prédikátorát, az Ormányi Demeterrel szoros kapcsolatban álló Johann Sommert. Sommer tanítványa, Bornemissza Péter, hogy bosszút álljon a mesterét ért sérelemért a katolikusok kigúnyolására angyalnak öltözve bukkant fel az imádkozó, a tréfát rossz néven vevő és Bornemisszát elfo-

121 Pl. 1545: MNL OL P 52 – A – 1. – 1545 – No. 1., 1558: MNL OL E 148 – a. – Fasc. 367. – No. 12., 1562: MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 5.

gató Feledi szobájában. Sommer és tanítványa letartóztatása keltette hatalmas föl-
háborodás még 1554 végén is egy fegyveres fölkelés veszélyével fenyegetett.¹²²

A vizsgálati levél alapján a vallási meggyőződését teológiai vitákban is védel-
mezni kész Demeter mislyei tisztartóként a gönci prédikátort kérte fel, hogy az
uradalomban terjessze az új vallási tanokat, sőt Miskolci Tamás ósvai plébánost
fizetése kiszolgáltatásának a megtagadásával kényszerítette a protestantizmus fel-
vételére, később pedig a quartát is megvonta tőle, mert úgy vélte, hogy az nem
képviseli őszintén az új vallási tanokat. Ormányi Sporar Mihály rozgonyi plébá-
nost is elűldözte (kassa)újfalusi plébániájáról, sőt Ósváról is elűzte volna, ha a
kassai főkapitány nem vette volna a védelmébe.¹²³

Demeter a vizsgálat következményei elől menekülve egy időre az országot is
kénytelen volt elhagyni,¹²⁴ és feltehetően csak az ügy elrendezésében a Nádasdy
Tamással szoros kapcsolatot tartó és az ő segítségét kérő Werner György¹²⁵ köz-
benjárásának köszönhetően térhetett vissza.¹²⁶ Ormányi később is számíthatott a
befolyásos és nagyhatalmú Nádasdy támogatására, ugyanis egy Sárkány Antal-
nak, Nádasdy vezető szervitorának¹²⁷ küldött 1558. évi levelében köszönetét fe-
jezte ki az ura felesége iránt, fogvatartása idején nyújtott segítségéért, és továbbra
is Nádasdy, valamint Sárkány kegyébe ajánlotta magát.¹²⁸ Demeter az 1553–54.
évi megpróbáltatások ellenére is kitartott vallási meggyőződése mellett, a csalfal-

122 H. Németh, 1997. 168–169. p.

123 Szimonidesz, 1943. 164., 167–169., 178–179.

124 Uo. 188. p.

125 „Noster pauper Demetrius Ormani, qui Illustrissimam Magnificentiam Vestram pro parte parente
agnoscit ac revertus, summo est in metu citationis, quam nomine Regiae Maiestatis adversus
se decretam esse cognovit. Et quia tantum non emoritur consideratione eius discriminis, quod
est inter Regiam Maiestatem ac se, confugit me interpretere ad Illustrissimam Magnificentiam
Vestram, in qua omnes spes et opes suas sitas habet, oratque et obtestatur eandem per Deum
immortalem, ut si mederi huic malo non potest, aliquam saltem ei producat moram, vel usque
in reditum Regiae Maiestatis, quo tempore se eiusdem Illustrissimae Magnificentiae Vestrae
patrocinio hanc necessitatem effugere posse confidit. Iurat se nullo conscientiae suae terrore
commoveri, sed angere tantum sublimitate refii nominis, cuius umbram solam ad se evertendum
satis esse putat, quod eum non male iudicare intelligit Illustrissima Magnificentia Vestra, quam
hoc submissius oro, ne miserum deferere velit.” MNL OL E 185 – a. – Werner György – Ná-
dasdy Tamás No. 10. fol. 25.

126 Póka, 2014. 21–22. p.

127 Bilkei, 1994. 7., 10–11. p.

128 MNL OL E 185 – a. – Ormányi Demeter – Sárkány Antal No. 1. fol. 1.

vi templom sekrestyájében olvasható 1579. évi felirat szerint a helyi gyülekezet Ormányi életében elfogadta az ágostai hitelveket.¹²⁹

Változások Sáros vármegye működésében

Alispánok személye

Ormányi Demeter életútjának a részletes ismertetését követően a tanulmány második felében Sáros vármegye működésében az 1550–60-as években végbement változásokat szándékozom bemutatni. Az első feltűnő jelenség magában az alispánok személyében, illetve társadalmi háttérükben keresendő. Ha végig tekintünk Sáros vármegye alispánjainak a mellékletben közölt névsorán,¹³⁰ akkor láthatjuk, hogy a vizsgált időszakon belül Darholtz Pál rövid hivatali idejével megszakítva (1560–1561) Pacót János (1556–1559), valamint Ormányi Demeter (1560., 1561–1568) viselte az alispáni tisztséget. Összevetve a névsort Sáros vármegye késő középkori tisztségviselőinek az archontológiájával¹³¹ megállapítható, hogy Bertóti, Darholtz, Harsági Farkas, Kapi, Szinyei Merse, Bertóti és Palocsai Horvát, valamint Varjú családok a megyében törzsbirtokos 1458–1526 között is szerepet vállaló familiák közé tartoztak.¹³²

Demeter esetében láthattuk, hogy a Sáros megyében ismeretlen családja gyökerei Baranya megyébe nyúlnak vissza, és az összességében sikeresnek értékelhető életútjában meghatározó szerepe volt a Felső-Magyarország pénzügyigazgatásában végzett munkájának, illetve az ennek során kiépített kapcsolatrendszerének. Bár a tanulmánynak nem célja Pacót János életútjának a részletes feldolgozása, főbb állomásainak bemutatása még is szükséges, ugyanis összevetve Demeter életútjával számos hasonlóság fedezhető fel. A böki előneve alapján feltehetően Sáros megyében kisbirtokos Pacót¹³³ család tagjai a mohácsi csatát megelőzően nem játszottak szerepet Sáros megye politikai életében. Tekintélyét, valamint a jogi kérdésekben való jártasságát mutatja, hogy az 1559. évi pozsonyi országgyűlésen a királyi törvényszékeken a főpapokat és a bárókat helyettesítő személyek

129 Hörk, 1885. 316–317., 319. p.

130 L. az 5. mellékletben.

131 Arch. II. köt. 201–216. p.

132 Kádas, 2020. passim.

133 Nagy, 1862. 6–7. p., Tóth, 1909. 183. p.

közé ajánlották.¹³⁴ 1565–1567 között egri udvarbíróként szolgált,¹³⁵ 1567-ben pedig kinevezték az újonnan alapított Szepesi Kamara tanácsosává, amelyet mint *viceprefectus* (1571–1573), majd mint elnök (1575–1582) irányított.¹³⁶

Pacót és Ormányi alispánsága alatt a vármegye ispáni címét Serédi György (1557–1570)¹³⁷ viselte, azonban semmi sem utal arra, hogy a familiaritás hagyományos keretein belül maradván Serédi támogatásával nyerték volna el a tisztségüket.¹³⁸ További érdekesség, hogy alispáni fizetésüket mindkettőjüknek a felső-magyarországi jövedelemigazgatóság bevételeiből utalták ki, aminek az összege Demeter esetében 1565-ben 60 forint volt.¹³⁹ Egy 1567. évi kérvényében azt állítja, hogy a fizetése évente 270 forint volt.¹⁴⁰ A sárosi alispánok kamarai bevételeiből (Szepesi Kamara) kiutalt fizetése mellett foglalt állást az 1569-ben I. Miksától¹⁴¹ alispáni tisztsége után évi 60 forintot¹⁴² kapó Bertóti Kristóf is (1568–1571) 1568. évi folyamodványában.¹⁴³

A kezdetektől nagy önállósággal működő felső-magyarországi jövedelemigazgatóság, formailag a Magyar Kamara helyi szervének számított,¹⁴⁴ vagyis a pénzügyigazgatóságtól fizetést kapó alispánok közvetve a kamarának is alá voltak rendelve. A probléma megoldására a választ I. Ferdinánd egy 1558. évi Magyar Kamarához intézett parancslevele adja meg. Az uralkodó elrendelte, hogy a Magyar Kamara fizesse ki Pacót Jánosnak a felső-magyarországi jövedelmekből az alispáni tisztsége után járó fizetését, ugyanis régi szokás szerint a sárosi is-

134 1559. 38. tc. MOE IV. 293. p.

135 Kenyeres, 2002. II. köt. 703. p.

136 Szűcs, 1990. 21–22. p.

137 Fallenbüchl, 1994. 93. p.

138 Az alispán és ispán közötti kapcsolat már a XV–XVI. század fordulóján meggyengült, és a legfrissebb kutatások alapján több vármegye is maga választotta alispánját, vagy az ispánok a lokális presztízsüknek köszönhetően a megyei nemesség támogatását élvező személyeket tettek meg alispánnak. Neumann, 2021. 132–134. p.

139 „...Quod vicecomiti comitatus Sarosiensis Demetrio Ormany salarium ipsius annum sexaginta florenorum hoc quoque anno per Franciscum Pestensem numerandum constitueritis probe recteque factum est.” MNL OL E 21 – 1565.09.10.

140 ÖStA FHKA HFU r. Nr. 15. Konv. 1567 július. fol. 415.

141 MNL OL E 21 – 1569.05.21. – h

142 Zólyom vármegye alispánjának a fizetése 1554-ben 100 forint volt. Föglein, 1934. 47. p.

143 „...cum praesenti, tum etiam futuris vicecomitibus annum salarium, quod alias ex redditibus Camerae isthic Hungaricae ipsis numerari consuetum fuit eandem numerationem in posterum per Cameram Scepusiensem fieri curaremus.” MNL OL E 21 – 1568.10.25. – a

144 Kenyeres, 2003. 80. p.

pánok, amely tisztség jelenleg Sáros vára igazgatásával van összekapcsolva, az alispánoknak fizetést adnak.¹⁴⁵ A késő középkorban a sárosi ispáni cím az 1537-től királyi birtokban lévő Sáros vára birtoklásával fonódott össze.¹⁴⁶ A vár első prefektusa, Werner György csak 1540 januárjában kapta meg az utasítását, azonban már 1539-ben engedélyt kapott a felső-magyarországi jövedelmek igazgatására.¹⁴⁷ Egy 1544. évi oklevél tanúsága szerint viselte¹⁴⁸ a sárosi ispáni címet is.¹⁴⁹ Az uralkodó 1553-ben nevezte ki Gyalui Torda Zsigmondot apósa, Werner (†1556) mellé segítőnek, aki 1555-től lényegében egyedül, 1557-től pedig Pesti Ferenc¹⁵⁰ segítségével (*coadiutor*) irányította¹⁵¹ a hivatallá szerveződés útjára lépett igazgatóságot.¹⁵² Werner és Torda sárosi prefektussága idején (1540–1557) az alispáni tisztség viselői, illetve a felső-magyarországi pénzügyigazgatóság/kamara — Pacótól leszámítva — kapcsolata nem mutatható ki, ahogy Demeter alispáni tisztségéről (1568) történő leköszönése után sem. Eddig nem találtam arra utaló adatot, hogy Adam Teykowitz (1559–1560), illetve a Sáros várát bérbe vevő Rottal János (1560–1568), valamint az ekkor alispáni tisztséget betöltő személyek között bármilyen, a munkakapcsolaton túlmutató viszony fenn állt volna, noha Pacót, Darholtz és Ormányi alispáni, valamint Torda, Teykowitz és Rottal tisztségviselésének az ideje igen nagyfokú hasonlóságot mutat.¹⁵³

Mindezeket figyelembe véve úgy vélem, hogy Pacót, illetve Ormányi alispáni tisztségét a megye nemesi társadalmán belül élvezett presztízsének,¹⁵⁴ magas fokú jogi- és gazdasági ismereteinek, illetve a pénzügyigazgatásán belül végzett

145 „Quoniam officium comitis comitatus Saaros, nunc ad arcem nostram Saaros gubernatur, vicecomitibus vero ipsi comites singulis annis certam solutionem ratione officii sui de antiqua consuetudine facere teneri perhibentur. Fidelitati Vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus, ut fideli nostro egregio Johanni Paczoth moderni illic vicecomiti, qui nobis de hac re humiliter supplicavit, ex proventibus partium regni nostri superiorum, quotannis solitam et consuetam solutionem, prioribus vicecomitibus solvi consuetam, exolvi facere, et praesentes pro vestra superinde expeditione reservare debeatis. Ne neglecto consueto isto salario, ipsi quoque vicecomites suum officium rite et recte exequi intermittant.” MNL OL E 21 – 1558.09.01.

146 Arch. II. köt. 201. p.

147 Kenyeres, 2002. II. köt. 519–533. p. vö. Póka, 2019. 26–37. p.

148 MNL OL E 147 – Fasc. 20. – No. 7.

149 Werner ispáni tisztsége eddig nem volt ismert. *Fallenbüchl*, 1994. 93. p. vö. Póka, 2019. 34. p.

150 Póka, 2017a 130., 140–141. p.

151 Póka, 2017. 424–441. p.

152 Kenyeres, 2003. 80. p.

153 Kenyeres, 2002. II. köt. 519. p.

154 Neumann, 2021. 133–134. p.

munkájuk során kialakított kapcsolataiknak — talán Torda Zsigmond támogatásának — köszönhetők.¹⁵⁵ Ráadásul a pénzügyigazgatóság munkájában is tapasztalt alispánoknak már a személye is elősegítette, hogy az Izabella királyné és fia hazatérte után fellángoló harcok idején a harcok frontvonalába kerülő Sáros megye védelmét tapasztalatuknak, valamint személyes kapcsolataiknak köszönhetően hatékonyabban tudják megszervezni a vármegyei igazgatás, illetve a Felső-Magyarországon állomásozó császári katonaság ellátásáért és zsoldszükségletének előteremtéséért¹⁵⁶ felelős pénzügyigazgatóság együttműködésének elősegítésével.

Új pecsét

A vármegye működésében az első „kézzelfogható” változás¹⁵⁷ az 1550. évi 62. tc.¹⁵⁸ rendelkezésének megfelelően Somogy vármegye példájára vésetett új testületi pecsét megjelenése.¹⁵⁹ Az új pecsét lenyomata egy 1557. január 7-én kiadott, a *corroboratio* alapján egyértelműen az új testületi pecséttel megerősített oklevélen tűnik fel először.¹⁶⁰ Az új pecsét egy fél évszázados pecsételési gyakorlatnak vetett véget. 1498-tól ugyanis Sáros az okleveleit a középre nyomott alispáni pecséttel, valamint az azt körülvevő négy, ekkorra már a szolgabírák személyétől független, állandósult tisztviselői pecséttel hitelesítették. Sáros vármegye kora újkori testületi pecsétje a korábbi, külön címerpajzsokon szereplő hivatali pecsétek egyesítésével jött létre.¹⁶¹ A vármegyei kiadványokat a kora újkori testületi pecsét megjelenéséig az 1498-tól alkalmazott pecsételési gyakorlatot követve

155 A Jagelló-korban jellemző volt, hogy az alispánok Sáros megye középirtokos, de nem a *bene possessionatus* rétegbe tartozó nemesek közül kerültek ki. Kádas, 2020. 61. p.

156 Kenyeres, 2003. 80. p.

157 Kiseb változás már Szinyei Merse István alispánsága idején is megfigyelhető, ugyanis a vármegye által kiadott oklevelek intulációjából az esküdtek közreműködése 1555-től ismert. Kádas, 2020. 212. p.

158 A törvényt követően több vármegye is új pecsétet vésetett, pl. Zala, Pozsony, Hont, Sopron (1550), Zólyom (1553), Vas (1561). Hont, Pozsony: Áldásy, 1923. 115. p., Vas: Feiszt, 2010. 741. p., Zala: Molnár, 2011. 43–44. p., Zólyom: Föglein, 1934. 47–48. p. Nyáry Albert további vármegyéket sorol fel az 1550–1560 közötti időszakból, azonban ezeknek a bizonyítása további kutatásokat igényel. Nyáry, 1886. 86–87. p.

159 MOE III. köt. 319. p.

160 Kádas, 2017. 641. p.

161 Kádas, 2017. 637., 640–641., 645., 650–653. p.

erősítették meg. Noha 1556-ból igen kisszámú vármegyei kiadvány ismert, azonban a még Szinyei Merse István alispánsága idején kiállított 1556. évi okleveleket az 1498-tól alkalmazott pecsételési gyakorlatot követve erősítették meg.¹⁶² Úgy vélem tehát, hogy az új, kora újkori testületi pecsét megjelenése feltehetően egybeesik Pacót János alispánságának a kezdetével, az új pecsét használata pedig Ormányi Demeter alatt erősödött meg.

Új székhely

A jól megközelíthető helyen fekvő, a sárosi vár birtokainak részét képező (Nagy) sáros mezővárosa¹⁶³ 1329-től Sáros vármegye székhelyeként funkcionált, azonban annak központja¹⁶⁴ 1558–1562 között fokozatosan átkerült a szomszédos Eperjesre. A mezőváros mellett fekvő sárosi vár még a XIV. században is ispáni honor, várnagya pedig gyakran a vármegye alispánja is volt,¹⁶⁵ feltehetően ennek köszönhető, hogy a vár mellett kialakult mezőváros a vármegye székhelyeként is funkcionált. A sárosi vár Kassa Szapolyai-uralma alatt (1536–1552) fontos szerepet töltött be Felső-Magyarország védelmi rendszerében,¹⁶⁶ azonban 1551 után elvesztve jelentőségét uradalmi központként funkcionált, amelyet uradalmával együtt 1560-tól az uralkodó bizonyos feltételekkel bérbe is adott.¹⁶⁷

A mohácsi csatát követően vannak arra adatok, hogy a vármegyei törvényszéket ideiglenesen más településeken tartották,¹⁶⁸ például 1544 decemberében Kiszsebenben, 1555 augusztusában pedig Zemplénben, míg 1563 augusztusában Kapiban. Eperjes városa sem maradt ki a sorból, ugyanis 1545. július–október, 1558. május–június között és decemberben, illetve 1562. január–február között a megye közössége átmenetileg Eperjesen gyűlt össze. 1562 májusától azonban

162 MNL OL E 148 – a. – Fasc. 832. – No. 17., MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 40. Mindkét irat hátoldalán egyértelműen kivehető az alispáni pecsétnek és az azt körbevevő négy hivatali pecsétnek a lenyomata.

163 A késő középkorban Kubinyi András osztályozása alapján a részleges városfunkciójú mezővárosok közé tartozott. *Lakatos*, 2019. 14., 517–518. p.

164 L. a 6. mellékletben.

165 *Arch.* II. köt. 201. p.

166 *Pálffy*, 1996. 176. p.

167 *Kenyeres*, 2002. II. köt. 519. p.

168 A Sáros vármegye székhelyével kapcsolatos ismereteink a további forrásfeltárás során minden kétséget kizáróan még finomíthatók lesznek.

Ormányi Demeter alispánságának a végéig, 1568 júliusáig tartósan Eperjesre költözött át a vármegye, Bertóti Kristóf alispáni hivatala idejében azonban a székhely ismételten visszakerült Sárosba. Eperjes már korábban is helyet adott a *sedriának*. Jiskra ispánságának (1440–1462)¹⁶⁹ az idején 1458-ig rendszeresen a kőfallal körülvett és a háborús viszonyok között nagyobb biztonságot nyújtó városban ülésezett a vármegye törvényszéke, amelynek polgárságával a sárosi nemesség alapvetően jó kapcsolatokat ápolt. A vármegye majd csak 1462-öt követően költözködik vissza tartósan Sáros mezővárosába. Ugyanekkor a *sedria* tartásának az időpontja is megváltozott, ugyanis míg korábban hétfőn, 1444-et követően csütörtökönként gyűlt össze a megye nemesi közössége, amelynek az időpontja a Sáros mezővárosába történt visszatérést követően állandósult. Ennek feltehetően az volt az oka, hogy a mezőváros hetipiacait csütörtökönként tartották.¹⁷⁰ A késő középkorból továbbá arra is van adat, hogy Fintán és Orkután¹⁷¹ is összegyűlt a megye közössége ügyei elintézése és bíraskodás céljából.

Az alábbi adatokból is látszik, hogy a megye közössége ragaszkodott Sáros mezővárosához, és 1558–1562 között csak vonakodva, többszöri nekifutás után helyezték át a vármegye központját hosszabb időre Eperjesre, aminek a Felső-Magyarországon 1556 végén ismételten fellángoló, váltakozó intenzitású és kiemenetű harcok voltak az okai. 1556 októberében ugyanis Izabella királyné és fia, János Zsigmond Lengyelországból hazatérve ismét átvette Erdély irányítását, miután I. Ferdinánd belátva anyagi és katonai lehetőségei határait feladta a terület feletti uralmat.¹⁷² Sáros megye azonnal a frontvonalba került. 1556 novemberében a felső-magyarországi/tiszántúli megyék közül Abaúj és Szabolcs mellett Sáros sem küldte el képviselőit a kolozsvári országgyűlésre. 1557-ben a János Zsigmond által ellenőrzött területek határa már Kassáig terjedt, 1558-ban pedig különösen a Balassa Menyhárt által ostromlott Kisvárda elestének a veszélye jelentett fenyegetést a Habsburgok felső-magyarországi uralmára, ezért a védelem jobb megszervezése érdekében 1557–1558-ban I. Ferdinánd felmérte az uralma alatt lévő felső-magyarországi várakat,¹⁷³ Miksa főherceg pedig 1559 májusában Thelekessy Imre felső-magyarországi végvidéki és kerületi főkapitány

169 Arch. II. köt. 201. p.

170 Kádas, 2017a 366. p.

171 Kádas, 2020. 26., 205–206., 265. p.

172 Oborni, 2002. 135–140. p.

173 Illésy, 1894. 57–95., 216–241. p.

(1559–1560) parancsnoksága alá rendelte a felső-magyarországi királyi csapatok és végvárok őrségén túl még a vármegyei csapatokat.¹⁷⁴

1559-ben Izabella királyné elhunytával a bécsi udvar ismételten régi tervét, a Magyar Királyság integritásának helyreállítását tűzte ki célul,¹⁷⁵ ezért az udvar 1561. december 6-án kiegyezett a célja elérésére alkalmasnak tartott, ismételten I. Ferdinánd hűségére térő Balassa Menyhárttal. Balassa és Zay Ferenc felső-magyarországi kerületi és végvidéki főkapitány a következő év januárjában végrehajtott meglepetésszerű támadása a háború újabb szakaszát vezette be, hiába győztek azonban a Habsburg-hű csapatok március 4-én Hadadnál, a török beavatkozás veszélye miatt I. Ferdinánd kénytelen volt a *status quo* alapján békét kötni II. János Zsigmonddal.

Sáros megye közössége tehát a legnagyobb fenyegetettség idején helyezte át székhelyét a kőfallal megerősített és nagyobb biztonságot nyújtó, a vármegyei törvényszékeknek alaklomadtán már korábban is helyet biztosító Eperjes városába,¹⁷⁶ ahol az 1567-ig váltakozó intenzitással folyó harcok végéig, valamint a felső-magyarországi Habsburg uralom megszilárdulásáig maradt.¹⁷⁷

Vármegyei jegyzőkönyv

I. Ferdinánd 1559 decemberében kelt parancsának engedelmeskedve Darholtz Pál alispán 1561. január 16-án átírta a vármegye törvényszékén hozott ítéleteket is tartalmazó (törvényszéki) jegyzőkönyvből (*protocolon*)¹⁷⁸ Harsági Farkas Lászlónak, Tamásnak és Farkasnak a Pacót János alispán által 1558. november 24-én kiállított ítéletlevelet, amely értelmében Dobszai László a nádori oklevélnek engedelmeskedve köteles átadni a Harsági fivéreknek a vitatott kellemesi birtokot. A legfőbb kérdés, hogy a vármegyei ítélőszéken hozott ítéleteket is tartalmazó protokollum tekinthető-e jegyzőkönyvnek? Noha eddig ez az egyet-

174 Pálffy, 1996. 191. p.

175 Oborni, 2003. 121–126. p.

176 A város volt a székhelye 1554 óta a Torda Zsigmond vezette felső-magyarországi pénzügyigazgatóságnak is. Kenyeres, 2002. II. köt. 520–521. p.

177 Az északkeleti várháborúk eseménnytörténetét l. Lukinich, 1913. passim.

178 „Nos itaque mandatis Sacrae Ceasareae, Domini Nostri Clementissimi, ut tenemur, librum seu protocolon nostrum diligenter evoluimus, ubi inter caeteras iudiciarias deliberationes praedecessorum nostrorum iudiciariamque deliberationem factum negotium...reinvenimus, cuius tenor sequitur in haec verba...” MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 51.

len utalás ismert a vármegyei jegyzőkönyvről, és egyetlen eredeti fennmaradt vármegyei kiadványon sincs utalás a jegyzőkönyvbe történt bevezetésére, véleményem szerint nem lehet kizárni annak a lehetőségét, hogy még Pacót János alispánsága alatt¹⁷⁹ egy mára elpusztult jegyzőkönyv vezetésébe kezdtek, illetve egy kezdetleges vármegyei levéltár alapjait is megvetették.¹⁸⁰ Már a XVI. század elején fejlett írásbeliséggel rendelkező felső-magyarországi régió esetében tudjuk,¹⁸¹ hogy Gömör megyében 1571-től, de feltehetően már korábban is,¹⁸² Borsod megyében 1577-től,¹⁸³ a Sárossal szomszédos Zemplén megyében pedig Pacót János sárosi alispánságával egyidőben, 1558-ban már bizonyosan vezettek jegyzőkönyvet,¹⁸⁴ de Abaúj (1564) és Torna megyének (1569) is volt már saját protokolluma.¹⁸⁵ Nem kizárt, hogy Nógrád vármegye esetében is számolhatunk már az 1550–1570-es években egy jegyzőkönyv meglétével.¹⁸⁶ Jól látható tehát, hogy Sáros vármegye jegyzőkönyvének a megjelenése jól beleilleszthető Felső-Magyarország 1550–1570-es években megerősödő vármegyei írásbeliségének a folyamatába,¹⁸⁷ ami az időbeli azonosság alapján valószínűleg szoros kapcsolatban állt a vármegyei testületi pecsétek 1550 utáni használatának az elterjedésével.¹⁸⁸

179 Sáros vármegyéből már a mohácsi csatát megelőzően is ismert egy Balajti István deák jegyző nevéhez fűződő regisztrum, amely a megye előtt történt *fassiókat* tartalmazta. Kádas, 2020. 81. p.

180 A protokollumot Pacót feltehetően nemcsak saját használatra vezetett, hanem a vármegye „hivatalos” protokolluma volt, amit a bejegyzések hiteles voltak az elismerése is jelez.

181 Bors, 1993. 41., 43. p.

182 Tóth, 1996. 7–8. p.

183 Barsi, 2001. 5–8. p.

184 Tóth, 1990. 15–16. p.

185 Uo. 7. p.

186 Oborni, 2001. 5. p.

187 Nyugat-Dunántúlon ebben az időszakban Zala vármegye (1555-től), illetve Sopron vármegye (1579-től) már bizonyíthatóan vezetett jegyzőkönyvet. Bilkei – Turbuly, 1989. 7–8. p., Tóth, 1994. 10. p. Szabolcs vármegye első jegyzőkönyve 1550-nel kezdődően maradt fenn, sőt 1505-ben már feltehetően „levéltára” is volt. C. Tóth, 2008. 80. p.

188 Az 1550. 62. tc. nemcsak a testületi pecsét használatáról rendelkezik, hanem a pecsét őrzésének, valamint az oklevelek hitelesítésének a szabályozásával a vármegyék oklevélkiállító tevékenységét, valamint szervezeti felépítését is igyekezett egységesíteni. A törvényt a megelőző 61.tc.-kel együtt érdemes vizsgálni, amely az elpusztult vagy megszűnt konventek és káptalanok pecsétjeinek a bevonásáról szól. Noha a két törvény megszületésének a háttere, illetve érvényesülése további kutatásokat igényel, úgy vélem, hogy a helyi szintű igazgatás szabályo-

Összegzés és kitekintés

Összegzésként megállapítható tehát, hogy a Mécseai családdal fennálló rokoni kapcsolatoknak köszönhetően Sáros megyében gyökeret verő kisbirtokos Demeter, szakítva a familiaritás által kínált hagyományos katonai szolgálattal és birtokigazgatási feladatokkal Felső-Magyarország I. Ferdinánd által megreformálni kívánt pénzügyigazgatási rendszerében kezdte a pályáját. A feltehetően hazai iskolázású jogtudó nemesek rétegébe tartozó, magas szintű jogi- és gazdasági ismeretekkel rendelkező, latinul és vélelmezhetően németül is tudó leendő alispán Werner György és Torda Zsigmond alatt a felső-magyarországi pénzügyigazgatóság keretében változatos feladatokban járt el, az így kiépített kapcsolatrendszerre pedig hozzájárult az alispáni tisztsége elnyeréséhez, illetve a protestantizmus iránti elköteleződéséből származó felelősségre vonást. A jó üzleti érzékkel rendelkező, vállalkozó kedvű Demeter Cselsfalva központtal egy kisebb uradalmat épített ki Eperjes környékén, vagyonának és a megye nemességén belül élvezett lokális presztízsének köszönhetően pedig sikerült rokoni–házassági szálakkal szoros kapcsolatot kiépítenie a megye és a régió legmeghatározóbb birtokos családjaival.

A vármegyei igazgatásban *homo novus* Pacót és Ormányi a sárosi alispánok sorában a kamarai igazgatásban szakértelemre szert tevő hivatalnokok új típusát testesítette meg. Hivatali idejük egybeesik az Izabella királyné és fia hazatértét követően fellángoló harcok időszakával, amikor a kamarai igazgatásban is jártas és a sárosi nemesség között ismert két alispán már személyével is a vármegyei igazgatás, illetve a hadsereg ellátásáért felelős kamarai igazgatóság közötti, a frontvonalban fekvő Sáros megye védelme miatt szükséges szorosabb együttműködést biztosíthatta. A vármegye székhelyének ideiglenes áthelyezése Eperjes városába, illetve az 1550. évi 61–62. tc.-ek által ösztönzött testületi pecsét bevezetése, illetve a megerősödő írásbeliséget tükröző vármegyei jegyzőkönyv megjelenése a vármegye évszázados hagyományokon alapuló működésének a harcok által kikényszerített működésének az átalakulását, illetve önkormányzatiságának¹⁸⁹ a megerősödését eredményezte.

zásával szerepet játszhattak a vármegyei írásbeliség és pecséthasználata 1550 utáni megerősödésében. MOE III. köt. 319. p.

189 Tringli, 2009. 514–517. p.

Felhasznált források és irodalom
Levéltári források

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
DL	Diplomatikai Levéltár
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény
A 57	Magyar Kancelláriai Levéltár, Magyar Királyi Kancellária regisztratúrája. Libri regii
E 21	Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Benignae resolutiones
E 147	Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Acta radicalia
E 148	Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Neo-regestrata Acta
E 185	Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Archivum familiae Nádasdy, Missiles
E 254	Szepesi Kamara (kassai adminisztráció) regisztratúrája. Repraesentationes, informationes et instantiae
P 11	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Balassa család levéltára, A Balassa család által lajstromozott iratok
P 13	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Balpataky család levéltára
P 52	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A Berzeviczy család berzevicei ágának levéltára, Évrendezett iratok
P 53	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Berzeviczy család kakaslomnici ágának levéltára

P 57	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A Bezerédy család vámoscsaládi ágának kámi levéltára, Új rendezés, lajstrommal ellátva
P 80	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Csicsery család levéltára
P 96	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A Dessewffy család margonyai ágának levéltára
P 346	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A kapivári Kapy család levéltára
P 499	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A kellemesi Melczer család levéltára, A család által rendezett lajstromozott iratok
P 536	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A péchújfalusi Péchy család levéltára
P 540	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Petróczy család levéltára
P 597	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Semsey család levéltára
P 608	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Soós (sóvári) család levéltára
P 644	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Sztáray család levéltára
P 1776	Családok, testületek és intézmények levéltárai. Balassa család levéltára, Vegyes iratok
P 1826	Családok, testületek és intézmények levéltárai. A kellemesi Melczer család levéltára, Családi iratok
ÖStA FHKA HFU	Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hoffinanz Ungarn
ŠAPPP Knihy	Štátny Archív v Prešove – Pobočka Prešov, Magistrát Prešov, Uradnych Knihy

Kiadott források

- Bilkei–Turbuly*, 1989. *Bilkei Irén – Turbuly Éva*: Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1555–1711. I. köt. 1555–1609. Zalaegerszeg, 1989. (Zalai Gyűjtemény 29.)
- Barsi*, 2001. *Barsi János*: Borsod vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. I. köt. 1577–1578. Miskolc, 2001. (Borsodi Levéltári Füzetek 41.)
- ETE III. köt. Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából. III. köt. 1535–1541. Szerk.: Bunyitay Vince – Rapaics Rajmund – Karácsonyi János. Bp., 1906.
- Haraszi – Kelényi – Szögi*, 2017. *Haraszi Szabó Péter – Kelényi Borbála – Szögi László*: Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken. II. köt. Bp., 2017. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2.)
- Héderváry oklt. I. köt. *Radvánszky Béla – Závodszy Levente*: A Héderváry-család oklevéltára. I. köt. Bp., 1909.
- Horváth J.–Timár*, 1973. *Horváth J. Gyula – Timár György*: XVI. századi dikális konskripciók Baranya megyéről (1542, 1551, 1564). In: *Baranyai Helytörténetírás*, 5. (1973) 7–129. p.
- Illésy*, 1894. *Illésy János*: Várvizsgálatok 1557–1558-ban. In: *Had-történelmi Közlemények*, 7. (1894) 57–95., 216–241. p.
- Kárffy*, 1901. *Kárffy Ödön*: Kassa város tűzérési felszerelése (1552, 1557). In: *Magyar Történelmi Társulat*, 4. sorozat, 2. kötet. (1901) 121–126. p.
- Kenyeres*, 2002. I. köt. *Kenyeres István*: XVI. századi uradalmi utasítások. I. köt. Bp., 2002. (Fons Könyvek 2/1.)
- Kenyeres*, 2002. II. köt. *Kenyeres István*: XVI. századi uradalmi utasítások. II. köt. Bp., 2002. (Fons Könyvek 2/2.)

- Kovachich*, 1798. II. köt. *Kovachich, Martinus Georgius: Scriptores Rerum Hungaricarum minores hactenus inediti, synchroni aut proxime coeui. Tom. II. Budae, 1798.*
- Maksay*, 1990. II. köt. *Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. II. köt. Bp., 1990. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai. II. Forráskiadványok 16.)*
- MOE III. köt. *Magyar Országgyűlési Emlékek. III. köt. 1546–1556. Szerk.: Fraknói Vilmos. Bp., 1876.*
- MOE IV. köt. *Magyar Országgyűlési Emlékek. IV. köt. 1557–1563. Szerk.: Fraknói Vilmos. Bp., 1876.*
- MOE V. köt. *Magyar Országgyűlési Emlékek. V. köt. 1564–1572. Szerk.: Fraknói Vilmos. Bp., 1879.*
- Oborni*, 2001. *Oborni Teréz: Nógrád vármegye nemesi közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1597–1603. Salgótarján, 2001. (Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból 28.)*
- Podmaniczky oklt. IV. köt. *Lukinich Imre: A podmanini Podmaniczky-család oklevéltára. IV. köt. 1549–1555. Bp., 1942.*
- Podmaniczky oklt. V. köt. *Lukinich Imre: A podmanini Podmaniczky-család oklevéltára. V. köt. 1556–1641. Bp., 1943.*
- Szalay*, 1861. *Szalay Ágoston: Négyszáz magyar levél a XVI. századból. 1504–1560. Pest, 1861.*
- Szimonidesz*, 1943. *Szimonidesz Lajos: Kassa és környéke vallásos helyzete az 1550-es években. In: Egyháztörténet, 1. (1943) 161–188. p.*
- Timár*, 1996. *Timár György: Királyi sziget. Szigetvár várgazdaságának iratai 1546–1565. Pécs, 1996. (Baranya török kori forrásai 1.)*
- Tóth*, 1990. *Tóth Péter: Zemplén vármegye közgyűlési jegyzőkönyvei. (Tartalmi kivonatok). I. köt. 1558–1560. Miskolc, 1990.*

- Tóth*, 1994. *Tóth Péter*: Sopron vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. I. köt. 1579–1589. Sopron, 1994.
- Tóth*, 1996. *Tóth Péter*: Gömör vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. I. köt. 1571–1579. Miskolc, 1996. (Borsodi Levéltári Füzetek 35.)
- Tóth*, 2001. *Tóth Péter*: Zemplén vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. II. köt. 1561–1563. Miskolc, 2001. (Borsodi Levéltári Füzetek 40.)
- Zichy okmt. X. köt. *Kammer Ernő*: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. X. köt. Bp., 1907.

Szakirodalom

- Áldásy*, 1923. *Áldásy Antal*: A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke. II. Címereslevelek. II. köt. 1092–1600. Bp., 1923.
- Arch. II. köt. *C. Tóth Norbert et alii*: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. köt. Megyék. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)
- Bártfai*, 1910. *Bártfai Szabó László*: A Forgách család története. Bp., 1910.
- Bilkei*, 1994. *Bilkei Irén*: Okleveles adatok az Ákosházi Sárkány család XVI. századi történetéhez. In: Zalai történeti tanulmányok. Szerk.: Bilkei Irén. Zalaegerszeg, 1994. (Zalai Gyűjtemény 35.) 3–16. p.
- Bónis*, 1971. *Bónis György*: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Bp., 1971.
- Borsa*, 1993. *Borsa Iván*: Megyei levéltári fonképződés a 14. században. In: Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domonkos 80. születésnapjára. Szerk.: Glatz Ferenc. Bp., 1993. 37–43. p.

- C. Tóth, 2008. *C. Tóth Norbert: Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban. Nyíregyháza, 2008.*
- C. Tóth, 2019. *C. Tóth Norbert: Az esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája. Bp., 2019. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 9.)*
- C. Tóth–Ternovác, 2020. *C. Tóth Norbert – Ternovác Bálint: Káptalanok a Drávántúl. A boszniai, kőri és szenternyei székeskáptalanok és a pozsegai társaskáptalan középkori archontológiája. Pécs, 2020. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 11.)*
- Csánki, 1890. *Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. köt. Bp., 1890.*
- Csánki, 1894. *Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. köt. Bp., 1894.*
- Csánki, 1897. *Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. III. köt. Bp., 1897.*
- Csiffáry, 2005. *Csiffáry Gergely: Mekcsey István egri várkapitány életrajzához. In: Agria, 41. (2005) 99–132. p.*
- Csukovits, 1997. *Csukovits Enikő: Sedriahelyek — megyeszékhelyek a középkorban. In: Történelmi Szemle, 39. (1997) 363–386. p.*
- Ember, 1946. *Ember Győző: Az újkori magyar közigazgatás története Moháctól a török kiűzéséig. Bp., 1946. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai. III. Hatóság- és hivaltörténet 1.)*
- Engel, 2001. *Engel Pál: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001.*
- Fallenbüchl, 1988. *Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főméltóságai 1526–1848. Bp., 1988.*
- Fallenbüchl, 1994. *Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai 1526–1848. Bp., 1994.*

- Faragó, 2019.* *Faragó Dávid:* Honnan származott Mihálypéterházi Ormányi Józsa sümegi várkapitány? (Ormány és Mihálypéterháza települések lokalizálásának pontosítása). In: *Turul*, 92. (2019) 118–123. p.
- Faragó, 2020.* *Faragó Dávid:* A Baranya megyei Ormándi/Ormányi család a 13–15. században. In: *Turul*, 93. (2020) 112–122. p.
- Faragó, 2020a* *Faragó Dávid:* Egy különleges karrier a hódoltsági peremvidéken: Mihálypéterházi Ormányi Józsa sümegi várnagy élete és családja. In: *Fons*, 27. (2020) 369–405. p.
- Feiszt, 2010.* *Feiszt György:* A strucc és a daru harca. Vas vármegye régi címeréről. In: *Vasi Szemle*, 64. (2010) 738–743. p.
- Föglein, 1934.* *Föglein Antal:* Zólyom vármegye pecsétje. In: *Turul*, 48. (1934) 45–54. p.
- H. Németh, 1997.* *H. Németh István:* Kassai polgárok és katonák a 16. században. In: *Levéltári Közlemények*, 68. (1997) 143–197. p.
- Hörk, 1885.* *Hörk József:* A Sáros-Zemplén EV. Esperesség története. (Monographia). Kassa, 1885.
- Kádas, 2012.* *Kádas István:* Egy abaúji atyafiság Mátyás király udvarában. Adalékok a Semsei család Hunyadi-kori történetéhez. In: *Micae Mediaevales. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról.* Szerk.: Péteri Bence – Vadas András – Mikó Gábor – Jakab Péter. Bp., 2012.
- Kádas, 2017.* *Kádas István:* Cum sigillo nostro. A késő középkori Sáros megye pecséthasználata. In: *Történelmi Szemle*, 49. (2017) 637–653. p.

- Kádas, 2017a* *Kádas István*: Kölcsönös haszon. Eperjes, Bártfa városok és a Sáros megyei kismanesség a középkor végén. In: Hatalom, adó, jog. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk.: Kádas István – Weisz Boglárka. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések.) 337–368. p.
- Kádas, 2020.* *Kádas István*: A megye emberei. A szolgabírói hivatal és viselői Északkelet-Magyarországon (1329–1545). Bp., 2020. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések.)
- Kenyeres, 2003.* *Kenyeres István*: I. Ferdinánd magyarországi pénzügyigazgatási reformjai és bevételei. In: Történelmi Szemle, 45. (2003) 61–92. p.
- Köblös, 1994.* *Köblös József*: Az egyházi középréteg a Mátyás és a Jagellók korában. (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával). Bp., 1994. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok.)
- Kubinyi, 1984.* *Kubinyi András*: Írástudás és értelmiségi foglalkozásuk a Jagelló-korban. In: Magyar herold. Szerk.: Kállay István. I. köt. Bp., 1984. 186–208. p.
- Kubinyi, 1988.* *Kubinyi András*: A Jagelló-kori értelmiség. In: Az értelmiség Magyarországon a 16–17. században. Szerk.: Zombori István. Szeged, 1988. 7–21. p.
- Kubinyi, 2006.* *Kubinyi András*: Királyi titkárok II. Lajos király uralkodása idején. In: Gesta, 6. (2006) 1. sz. 3–22. p.
- Kubinyi, 2008.* *Kubinyi András*: A Szapolyaiak és familiárisaik (szervitoraik). In: Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Philosophica, Tom. 13. (2008) Fasc. 3. 227–265. p.
- Kubínyi, 1906.* *Kubínyi Ferenc*: A felső-kubíni Kubínyi család története és leszármazása. II. köt. Bp., 1906.

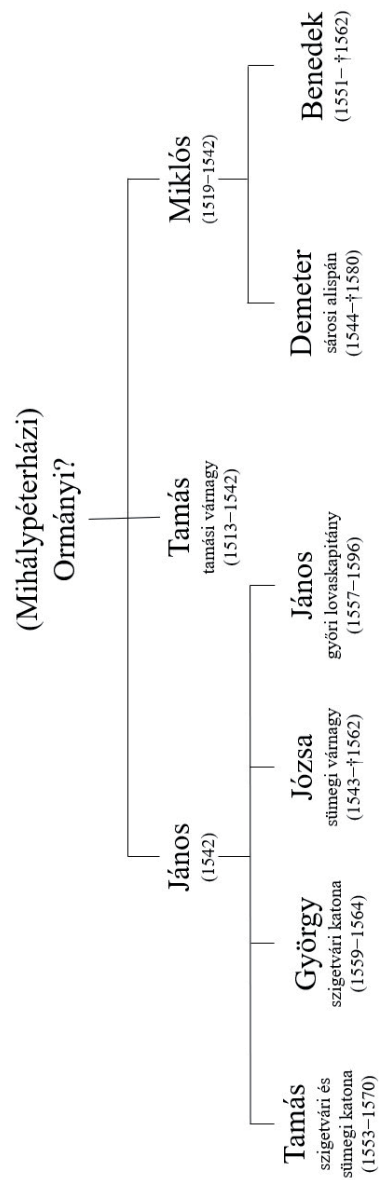
- Lakatos*, 2019. *Lakatos Bálint*: Mezővárosi oklevelek. Települési önkormányzat és írásbeliség a késő középkori Magyarországon, 1301–1526. Bp., 2019. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)
- Lehotzky*, 1796. *Andreas, Lehotzky*: Stemmatographia nobilium Familiarum Regni Hungariae; praemissa est series chronologica quatuor Statuum et Ordinum e diplomatibus eruta. I. Regni Hungariae et Partium eidem annexarum quatuor status et ordines, serie chronologica, e diplomatibus deducti, et historico-politicis notationibus illustrati. Pars I. Posonii, 1796.
- Lukinich*, 1913. *Lukinich Imre*: Az északkeleti várháborúk történetéhez. (I–II.) In: Hadtörténelmi Közlemények, 14. (1913) 370–394., 584–605. p.
- Molnár*, 2011. *Molnár András*: Zala vármegye pecsétjei 1550–1848 között. In: Turul, 84. (2011) 43–51. p.
- Nagy*, 1860. VI. köt. *Nagy Iván*: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. VI. köt. Pest, 1860.
- Nagy*, 1860. VII. köt. *Nagy Iván*: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. VII. köt. Pest, 1860.
- Nagy*, 1862. *Nagy Iván*: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. IX. köt. Pest, 1862.
- Neumann*, 2007. *Neumann Tibor*: A Korlátköviek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században. Győr, 2007. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 5.)
- Neumann*, 2021. *Neumann Tibor*: Alispánválasztás a középkor végi Magyarországon. In: Századok, 155. (2021) 99–134. p.
- Neumann–Pálffy*, 2009. *Neumann Tibor – Pálffy Géza*: Főkapitányi és főhadparancsnoki adományok a 15–16. századi Magyarországon. In: Levéltári Közlemények, 80. (2009) 209–254. p.
- Nyáry*, 1886. *Nyáry Albert*: A heraldika vezérfonala. Bp., 1886.

- Oborni, 2002. *Oborni Teréz*: Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552–1556. Bp., 2002. (Fons Könyvek 1.)
- Oborni, 2003. *Oborni Teréz*: A bécsi udvar tervei Erdély visszaszerzésére 1557–1563. In: Történelmi Szemle, 45. (2003) 109–127. p.
- Pálffy, 1996. *Pálffy Géza*: A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig. (Vázlat egy készülő nagyobb összefoglaláshoz.) In: Történelmi Szemle, 38. (1996) 163–217. p.
- Póka, 2014. *Szabó-Turákné Póka Ágnes*: Georg Werner (1490–1556) kapcsolatrendszere és ennek szerepe pályájának alakulásában. In: KoraújkorÁsz. Koraújkor-történettel foglalkozó doktoranduszok tanulmányai. Szerk.: Kádár Zsófia – Kökényesi Zsolt – Mitropulos Anna Diána. Bp., 2014. 13–30. p.
- Póka, 2017. *Póka Ágnes*: Gyalui Thorda Zsigmond pályafutása. In: Fons, 24. (2017) 411–462. p.
- Póka, 2017a *Póka Ágnes*: Pesthy Ferenc (†1575 körül) felső-magyarországi jövedelemigazgató hivatalnoki pályafutása a Magyar Kamara kötelékében. In: Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben. Szerk.: Bogdándi Zsolt – Fejér Tamás. Kolozsvár, 2017. (Erdélyi Tudományos Füzetek 287.) 125–147. p.
- Póka, 2019. *Szabó-Turákné Póka Ágnes*: Felső-Magyarország pénzügyigazgatása gazdaság- és társadalomtörténeti szempontból. Bp., 2019. Doktori (PhD-)disszertáció, ELTE
- Szakály, 1997. *Szakály Ferenc*: Tolna vármegye középkori szolgabírái. (Esettanulmány). In: Történelmi Szemle, 39. (1997) 411–424. p.
- Szluha, 2008. *Szluha Márton*: Felvidéki nemes családok. II. köt. Bp., 2008.

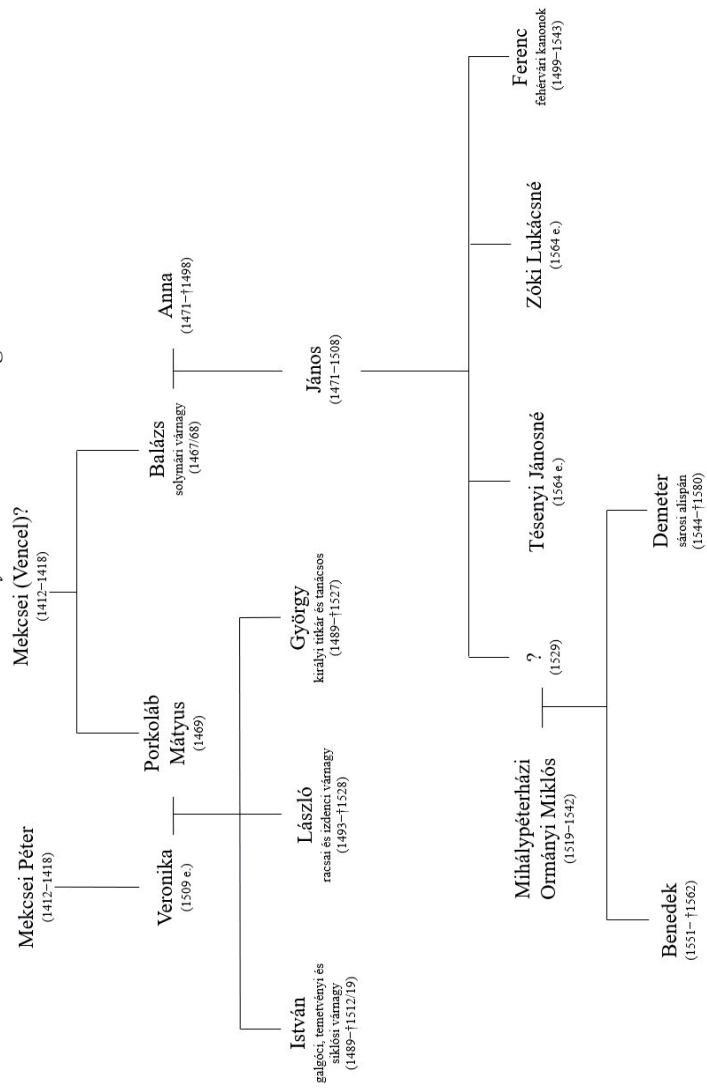
Tanulmányok

- Szűcs*, 1990. *Szűcs Jenő*: A szepesi kamarai levéltár 1567–1813. Bp., 1990. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai I. Levéltári Leltárak 7.)
- Tóth*, 1909. *Tóth Sándor*: Sáros vármegye összes nemesi családjai. Bp., 1909.
- Tringli*, 2009. *Tringli István*: Megyék a középkori Magyarországon. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk.: Neumann Tibor – Rácz György. Bp., 2009. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. *Analecta Mediaevalia* III.) 487–518. p.

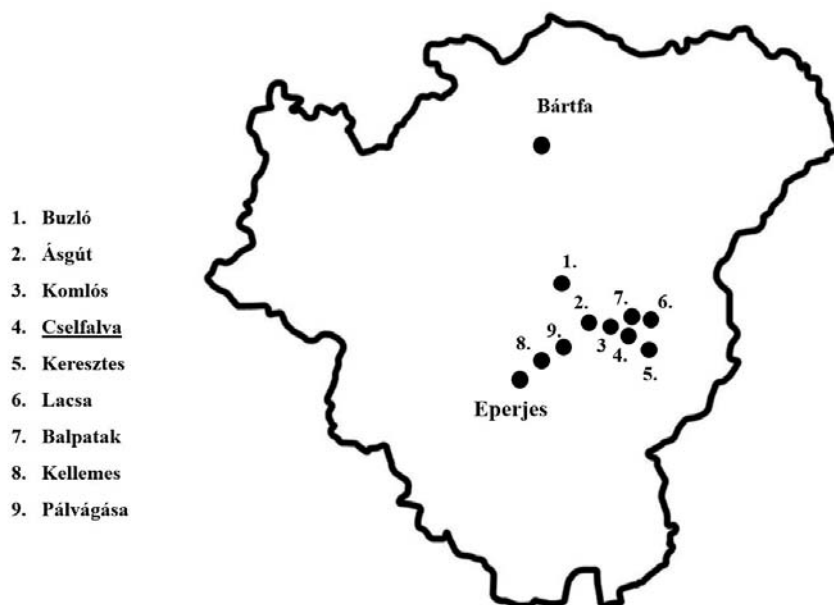
I. melléklet: Ormányi Demeter rokonsága

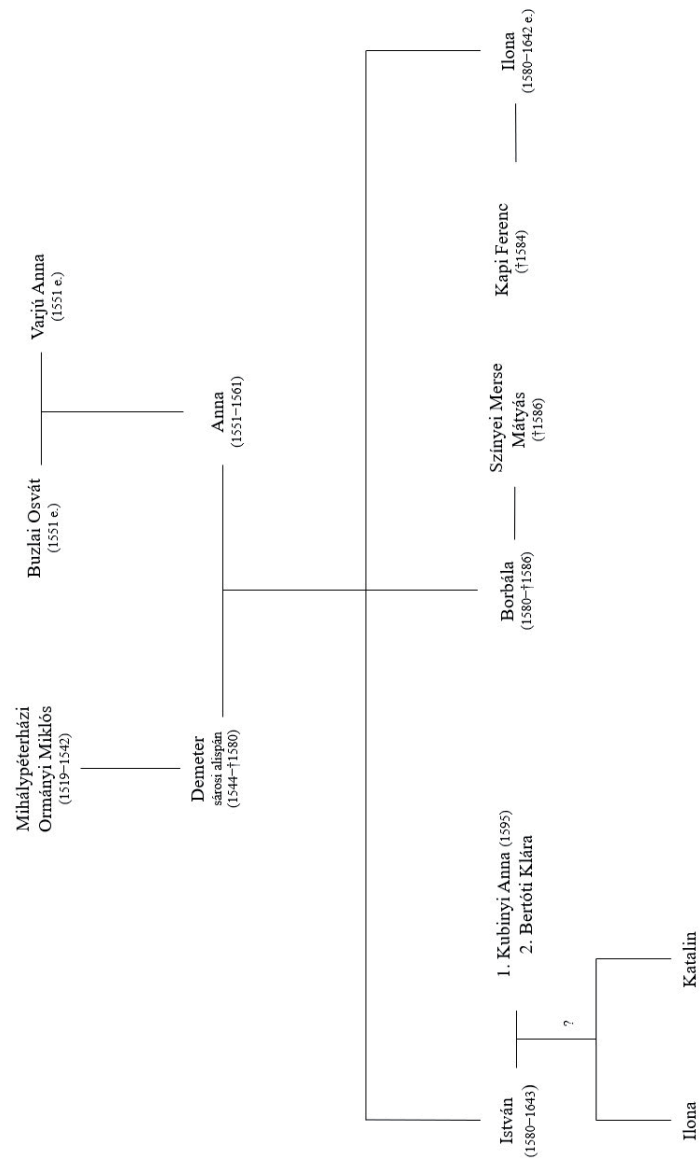
2. melléklet: Ormányi–Mekcsei rokonság

3. melléklet: Ormányi Demeter birtokai (Sáros megye)

4. melléklet: Ormányi Demeter családja (Szerző)

5. melléklet: Sáros vármegye alispánjai 1526–1570 (1578)

A táblázat Sáros vármegye 1526–1570 közötti alispánjainak a névsorát tartalmazza¹⁹⁰ a tisztségviselésük általánosan ismert első és utolsó időpontjával együtt. A további kutatások során az adatok minden kétséget kizáróan pontosíthatók lesznek, ennek ellenére úgy vélem, hogy az adatsor közzétele nem haszontalan, ugyanis a korszak szakértői elsősorban a Mohács utáni forrásanyag sporadikus jellege miatt nélkülözni kénytelenek a hasonló segédleteket.

1529–1534 között az I. Ferdinánd és I. János közt folyó harcok idején a vármegye működése akadozott, a vármegye hatóságának a szerepét pedig a megye közössége (*universitas*) vette át, amit az is bizonyít, hogy az okleveleket ekkor az *universitas* nevében adták ki. A vármegye élén ekkor Perényi Péter familiárisa, az ispáni címet (*comes*) [dőlt betűvel szedve] használó Bertóti Szaniszló sárosi várnagy állt. I. Ferdinánd 1535. december 22-én nevezte ki Harsági Farkas Lászlót ispánná (*comes*), azonban a tisztséget már 1534-től betöltötte. Ispánsága alatt nincs adat a vármegye alispánjára, ténylegesen saját kezűleg irányította a vármegyét, tevékenysége az alispánokéra hasonlít, ezért van az alispánok között feltüntetve.¹⁹¹

Név	Első ismert dátum	Forrás	Utolsó ismert dátum	Forrás
Varjúfalvi Varjú János	1519.04.28.	Arch. II. köt. 205. p.	1526.12.21.	DF 257 957. (fol. 44r.)
Kapuházi Kapi Menyhért	1527.02.07.	MNL OL P 608 – 1. – 1527 – No. 2.	1528.09.10.	MNL OL P 346 – 1. – 1528 – No. 2.

¹⁹⁰ Sáros vármegye XVI. századi alispánjainak a névsorát l. *Lehotzky*, 1796. 205. p.

¹⁹¹ Sáros megye egyik meghatározó középbirtokos nemese, bihácsi várnagy (1493) sárosi országgyűlési követ (1517), sárosi kapitány (1501–1525), majd haláláig (†1543) ispán volt. A megye nemességén belül élvezett tekintélyét mutatja, hogy a koronából növekvő farkast vagy medvét ábrázoló címere nagy hasonlóságot mutat Sáros vármegye 1498-tól használt egyik hivatali pecsétjének az ábrájával. Arch. II. köt. 517. p., *Kádas*, 2017. 643. p., *Kádas*, 2020. 59–60., 213–214. p.

Tanulmányok

Név	Első ismert dátum	Forrás	Utolsó ismert dátum	Forrás
Hársági Farkas László (<i>comes</i>)	1534.02.19	MNL OL P 96 – 1. – 1534 – No. 2.	1543.09.26.	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1566. – No. 28.
Bertóti Horvát Márton*	1543.10.18.	MNL OL P 53 – 1. – 1543 – No. 1.	1546.08.26.	MNL OL P 52 – A – 1. – 1546 – No. 3.
Palócsai Horvát László	1547.03.17.	MNL OL P 608 – 1. – 1547 – No. 3.	1552.02.09.	MNL OL P 80 – 1. – 1552 – No. 3.
Kapiházi Kapi György	1552.05.05.	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 3.	1553.10.12.	MNL OL P 346 – 1. – 1553 – No. 6.
Szinyei Merse István	1554.05.17.	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 367. – No. 21.	1556.04.09.	MNL OL E 148. – a. – Fasc. – 1569. – No. 40.
Böki Pacót János	1556.11.24.	MNL OL P 96 – 1. – 1557 – No. 1.	1559.03.11.	Podmaniczky okl. V. 379.
Mihálpéterházi Ormányi Demeter	1560.03.14.	MNL OL P 13 – III. – No. 35.	–	–
Darholtz Pál	1560.06.08.	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1570. – No. 21.	1561.01.16.	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 51.
Mihálpéterházi Ormányi Demeter	1561.03.27.	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 938. – No. 15.	1568.07.29.	MNL OL P 96 – 1. – 1568 – No. 7.
Fricsi Bertóti Kristóf	1568.10.21.	MNL OL P 536 – 1. – 1568 – No. 2.	1571.03.15.	MNL OL P 346 – 1. – 1571 – No. 2.

Név	Első ismert dátum	Forrás	Utolsó ismert dátum	Forrás
Kapiházi Kapi Ferenc	1572.05.29.	MNL OL P 96 – 1. – 16. sz. – No. 7	1578.11.28.	MNL OL P 346 – 1. – 1578 – No. 4.

* Tisztségét halláláig tölthette be, 1547. január 29-én már néhaiként említik. MNL OL P 53 – 1. – 1546 – No. 8.

6. melléklet: Sáros vármegye kiadványai 1526–1570 (1580)

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1527.02.07.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1527 – No. 2.	hatóság
1527.05.02.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1527 – No. 3.	hatóság
1527.05.16.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 66.	hatóság
1527.06.06.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 63.	hatóság
1528.06.18.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1528 – No. 1.	hatóság
1528.07.16.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 67.	hatóság
1528.09.10.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1528 – No. 2.	hatóság
1529.05.27.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1529 – No. 1.	universitas
1529.07.24.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1529 – No. 2.	universitas
1530.06.29.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1530 – No. 1.	universitas
1531.02.05.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1531 – No. 1.	universitas
1534.02.19.	Sáros	MNL OL P 96 – 1. – 1534 – No. 2.	hatóság
1534.10.08.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1534 – No. 1.	hatóság
1534.12.10.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1534 – No. 1.	hatóság
1534.12.31.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1534 – No. 2.	hatóság
1535.01.14.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1534 – No. 1.	hatóság
1535.01.28.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 833. – No. 22.	hatóság
1535.05.13.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 34.	hatóság

Tanulmányok

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1535.07.01.	Sáros	ETE III. köt. 39. p.	universitas
1536.02.10.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1536 – No. 3.	hatóság
1536.10.12.	Sáros	MNL OL P 96 – 1. – 1536 – No. 2.	hatóság
1538.07.11.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1538 – No. 1.	hatóság
1538.11.28.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 70/a.	hatóság
1539.01.02.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1539 – No. 1.	hatóság
1539.01.30.	Sáros	MNL OL P 53 – 1. – 1539 – No. 8.	hatóság
1539.02.27.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1539 – No. 1.	hatóság
1539.03.20.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1289. – No. 4.	hatóság
1539.03.27.	Sáros	MNL OL P 53 – 1. – 1539 – No. 8.	hatóság
1539.04.10.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1539 – No. 2.	hatóság
1539.12.04.	Sáros	MNL OL P 53 – 1. – 1539 – No. 10.	hatóság
1539.12.18.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 71.	hatóság
1540.03.18.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1540 – No. 1.	hatóság
1540.06.03.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1540 – No. 1.	hatóság
1540.07.01.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 73/a.	hatóság
1540.07.08.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1540 – No. 3.	hatóság
1540.07.18.	Sáros	MNL OL P 96 – 1. – 1540 – No. 1.	hatóság
1540.10.14.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1540 – No. 4.	hatóság
1540.10.28.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 72.	hatóság
1541.04.28.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 74.	hatóság
1542.07.06.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1542 – No. 1.	hatóság
1543.01.04.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1566. – No. 19.	hatóság
1543.01.18.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1566. – No. 27.	hatóság
1543.04.19.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1543 – No. 4.	hatóság
1543.09.06.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1543 – No. 1.	hatóság

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1543.09.26.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1566. – No. 28.	hatóság
1543.10.18.	?	MNL OL P 53 – 1. – 1543 – No. 1.	hatóság
1544.05.08.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1566. – No. 45.	hatóság
1544.12.11.	Kisszeben	MNL OL P 52 – A – 1. – 1544 – No. 4.	hatóság
1544.12.18.	Kisszeben	MNL OL P 52 – A – 1. – 1544 – No. 3.	hatóság
1545.06.25.	Sáros	MNL OL E 148. – a. – Fasc. 1566. – No. 64.	hatóság
1545.07.02.	?	MNL OL P 53 – 1. – 1545 – No. 3.	hatóság
1545.07.09.	Eperjes	MNL OL P 52 – A – 1. – 1545 – No. 1.	universitas
1545.07.09.	Eperjes	MNL OL P 52 – A – 1. – 1545 – No. 2.	hatóság
1545.09.17.	Eperjes	MNL OL P 52 – A – 1. – 1545 – No. 4.	hatóság
1545.10.15.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1545 – No. 6.	universitas
1545.10.22.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1545 – No. 5.	hatóság
1546.05.27.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1546 – No. 6.	hatóság
1546.08.26.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1546 – No. 3.	hatóság
1547.03.17.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1547 – No. 3.	hatóság
1547.05.26.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1547 – No. 2.	hatóság
1547.10.06.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1547 – No. 3.	hatóság
1547.10.13.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1547 – No. 2.	hatóság
1548.01.26.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1548 – No. 4.	hatóság
1548.02.23.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1548 – No. 2.	hatóság
1548.05.10.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1567. – No. 12.	hatóság
1548.07.12.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1567. – No. 16.	hatóság

Tanulmányok

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1548.09.27.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1567. – No. 20.	hatóság
1549.01.31.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1567. – No. 27.	hatóság
1549.02.07.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1549 – No. 29.	hatóság
1549.03.28.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1549 – No. 14.	hatóság
1549.04.11.	Sáros	MNL OL P 11 – XIII. SubAV – No. 70.	hatóság
1549.04.18.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1549 – No. 1.	hatóság
1549.07.04.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1567. – No. 37.	hatóság
1549.08.01.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1549 – No. 2.	hatóság
1549.08.22.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1549 – No. 3.	hatóság
1549.09.12.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 4.	hatóság
1549.10.10.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1549 – No. 19.	hatóság
1550.01.09.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 738. – No. 33.	hatóság
1550.04.10.	Sáros	MNL OL 608 – 1. – 1550 – No. 1.	hatóság
1550.06.12.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 76.	hatóság
1550.07.10.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1550 – No. 2.	hatóság
1550.12.11.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1550 – No. 4.	hatóság
1550.12.18.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1550 – No. 3.	hatóság
1551.02.15.	Sáros	MNL OL P 423 – 1. – 1551 – No. 10.	hatóság
1551.03.19.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 4.	hatóság
1551.03.26.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 3.	hatóság
1551.04.16.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 4.	hatóság
1551.05.21.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 36.	hatóság
1551.06.25.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 10.	hatóság
1551.07.01.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 31.	hatóság
1551.07.23.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 22.	hatóság
1551.12.10.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 1.	hatóság

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1551.12.24.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 2.	hatóság
1552.02.09.	Sáros	MNL OL P 80 – 1. – 1552 – No. 3.	hatóság
1552.05.05.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1551 – No. 3.	hatóság
1552.05.19.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1552 – No. 18.	hatóság
1552.06.16.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1552 – No. 1.	hatóság
1552.06.30.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1552 – No. 23.	hatóság
1552.07.14.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1552 – No. 7.	hatóság
1552.12.15.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1552 – No. 2.	hatóság
1553.01.26.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 77.	hatóság
1553.01.26.	Sáros	MNL OL P 52 – A – 1. – 1553 – No. 3.	hatóság
1553.01.26.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 10.	hatóság
1553.02.16.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1553 – No. 4.	universitas
1553.03.02.	Sáros	MNL OL P 96 – 1. – 1553 – No. 5.	hatóság
1553.03.16.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1553 – No. 8.	universitas
1553.03.16.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 12.	hatóság
1553.06.29.	Sáros	MNL OL P 13 – II. – No. 24.	hatóság
1553.06.29.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 15.	hatóság
1553.10.12.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1553 – No. 6.	universitas
1554.05.17.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 367. – No. 21.	hatóság
1554.06.14.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1554 – No. 1.	hatóság
1554.06.21.	Sáros	MNL OL P 13 – I. – No. 78.	hatóság
1554.07.12.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1554 – No. 10.	hatóság
1555.01.03.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1555 – No. 3.	hatóság
1555.01.17.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1555 – No. 1.	hatóság
1555.05.30.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1555 – No. 2.	universitas

Tanulmányok

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1555.05.30.	Kisszeben	MNL OL P 608 – 1. – 1555 – No. 9.	hatóság
1555.08.22.	Zemplén	MNL OL P 608 – 1. – 1555 – No. 5.	hatóság
1556.04.01.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fsasc. 832. – No. 17.	hatóság
1556.04.09.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 40.	hatóság
1557.01.07.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1557 – No. 3.	universitas
1557.10.21.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1557 – No. 1.	universitas
1557.11.18.	Sáros	MNL OL P 540 – I. – B – No. 14.	hatóság
1557.12.02.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1557 – No. 6.	hatóság
1558.05.26.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1558 – No. 1.	hatóság
1558.06.09.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1558 – No. 4.	hatóság
1558.06.23.	Eperjes	MNL OL P 597 – I. – 4. – No. 73.	hatóság
1558.07.14.	Sáros	MNL OL P 1776 – 3. – No. 6.	hatóság
1558.08.18.	Sáros	MNL OL P 11 – XIII. – SubAV – No. 164.	hatóság
1558.11.24.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 56.	hatóság
1558.12.15.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1558 – No. 2.	hatóság
1560.03.14.	?	MNL OL P 13 – III. – No. 35.	universitas
1560.07.11.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 51.	?
1560.08.01.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 833. – No. 29.	hatóság
1561.01.16.	Sáros	MNL OL P 540 – I. – B – No. 18.	hatóság
1561.03.27.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 938. – No. 15.	hatóság
1561.04.10.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 938. – No. 15.	hatóság
1561.05.22.	Sáros	DL 8304.	hatóság
1561.06.05.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 23.	hatóság
1561.07.24.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1569. – No. 56.	hatóság

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1561.09.04.	Sáros	MNL OL P 96 – 1. – 1561 – No. 6.	universitas
1561.09.18.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1561 – No. 8.	hatóság
1561.10.16.	Sáros	MNL OL P 53 – 1. – 1561 – No. 10.	hatóság
1562.01.08.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 27.	hatóság
1562.02.26.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 21.	hatóság
1562.03.19.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1571. – No. 7.	hatóság
1562.05.28.	Eperjes	MNL OL E 21 – 1562.08.25.	hatóság
1562.07.09.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 6.	hatóság
1562.07.16.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 7.	universitas
1562.09.10.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 16.	universitas
1562.09.24.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 10.	universitas
1562.11.26.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 8.	universitas
1562.12.03.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1562 – No. 8.	hatóság
1563.01.28.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 27.	hatóság
1563.05.13.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1551 – No. 18.	hatóság
1563.05.13.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 20.	hatóság
1563.07.15.	Eperjes	MNL OL P 644 – 1. – No. 295.	hatóság
1563.07.29.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 19.	hatóság
1563.08.12.	Kapi	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 9.	hatóság
1564.02.17.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1564. – No. 1.	universitas
1564.03.02.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1564 – No. 19.	hatóság
1564.03.16.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1564 – No. 1.	universitas
1564.03.16.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1564 – No. 19.	hatóság
1564.04.06.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1564 – No. 17.	hatóság
1564.04.20.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1563 – No. 3.	hatóság
1564.04.27.	Eperjes	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 925. – No. 30.	hatóság
1564.06.08.	Eperjes	MNL OL P 13 – I. – No. 79.	hatóság

Tanulmányok

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1564.06.22.	Eperjes	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1571. – No. 24.	hatóság
1564.08.31.	Eperjes	MNL OL P 608 – 1. – 1564 – No. 18.	hatóság
1564.09.14.	Eperjes	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1571. – No. 27.	universitas
1564.11.02.	Eperjes	MNL OL P 536 – 1. – 1564 – No. 6.	hatóság
1566.04.18.	Eperjes	MNL OL P 536 – 1. – 1566 – No. 1.	hatóság
1567.01.02.	Eperjes	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1571. – No. 41.	hatóság
1567.10.23.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1567 – No. 5.	hatóság
1567.11.06.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1567 – No. 6.	hatóság
1567.11.27.	Eperjes	MNL OL P 536 – 1. – 1567 – No. 6.	hatóság
1567.12.11.	Eperjes	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 799. – No. 17.	hatóság
1568.03.04.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1568 – No. 2.	hatóság
1568.07.29.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 1568 – No. 7.	hatóság
1568.10.21.	Sáros	MNL OL P 536 – 1. – 1568 – No. 2.	hatóság
1568.12.16.	Sáros	MNL OL P 80 – 1. – 1568 – No. 6.	hatóság
1569.07.21	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 833. – No. 34.	hatóság
1569.11.10.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1569 – No. 19.	hatóság
1569.12.08.	Sáros	MNL OL P 536 – 1. – 1569 – No. 2.	hatóság
1569.12.15.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1569 – No. 9.	hatóság
1570.01.05.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1570 – No. 25.	hatóság
1570.02.23.	Sáros	MNL OL P 80 – 1. – 1570 – No. 1.	universitas
1570.03.08.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1570 – No. 6.	hatóság
1570.04.20.	Sáros	MNL OL P 608 – 1. – 1570 – No. 8.	hatóság
1570.07.27.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1572. – No. 18.	hatóság
1570.09.28.	Sáros	MNL OL P 536 – 1. – 1570 – No. 6.	hatóság

Keltezés	Keltezés helye	Forrás	Kiadó
1570.12.14.	Sáros	MNL OL E 148 – a. – Fasc. 1572. – No. 25.	universitas
1571.03.01.	Sáros	MNL OL P 540 – I. – B – No. 1	hatóság
1571.03.15.	Eperjes	MNL OL P 346 – 1. – 1571 – No. 2.	hatóság
1572.05.29.	Eperjes	MNL OL P 96 – 1. – 16. sz. – No. 7	hatóság
1573.10.01.	Eperjes	MNL OL P 346 – 1. – 1573 – No. 2.	universitas
1574.01.15.	Sáros	MNL OL P 346 – 1. – 1574 – No. 2.	universitas
1578.11.28.	Eperjes	MNL OL P 346 – 1. – 1578 – No. 4.	universitas

